Контрольный экземпляр

Массе а мехкий пролетареш, вІашагІкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГІАЛГІАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера деиз ◆ ЕРА, 13 ЯНВАРЬ, 1983 ШУ. ◆ № 6 (6728). ◆ Мах 3 кап.

СИЙЛЕ ХИЙЛА ХЬАЛХАЛАТТАРИЙ!

КПСС обкома бюрос, Нохч-ГІалгІай АССР Министрий Советс, облсовпрофс, ВЛКСМ обкомо итогаш хьай 1982 шера промышленни предприятей, гІишлоний, транспорте, бухзамо, торговле, бахача наха бытовой гІуллакхаш дечу коллективаша лелаьча социалистически къьо. Лакха производственни хьокхамаш гойтарах хьоьхуьй:

Районашта юкъе:

хьалхара меттиг еннай КПСС обкома, НГІАССР Министрий Совета, облсовпрофа, ВЛКСМ обкома карара кара тела ЦІе байракх.

ОКТЯБРЬСКИ РАЙОНА,

продукци махкале яккхара план 103 процент, къахьегама масарлеи — 106 процент кхоачашъяьй, товарни продукци 105 процент дукхагІа арахецинге Іалашдаьд;

шоллагІа меттиг, еннай КПСС обкома, НГІАССР Министрий Совета, облсовпрофа, ВЛКСМ обкома Сийлен грамота

ГРОЗНЕНСКИ РАЙОНА,

продукци махкале яьккхара план 104 процент, къахьегама масарлеи — 105 процент кхоачашъяьй, товарни продукци 104 процент дукхагІа арахецинге Іалашдаьд.

Министерствашта, ведомствашта, производственни, Іилман-производственни объединенешта юкъе:

хьалхара меттиг а хьокхаш КПСС обкома НГІАССР Министрий Совета облсовпрофа ВЛКСМ обкома карара кара тела ЦІе байракх еннай, республикански Сийлен улге тІе яьхй:

«Промавтоматика» яза Іилмо-производственни объединени;

«Грозтрубопроводстрой» яза трест;

шоллагІа меттиг а хьокхаш КПСС обкома НГІАССР Министрий Совета, облсовпрофа ВЛКСМ обкома Сийлен грамота еннай, республикански Сийлен улге тІе яьхй:

«Грознефть» яза производственни объединени;

«Чечингазстрой» яза трест;

кхоалгІа меттиг а хьокхаш КПСС обкома, НГІАССР Министрий Совета облсовпрофа, ВЛКСМ обкома диплом еннай, республикански Сийлен улге тІе яьхй:

«Грозэнерго» районни энергетически управлени;

«Чечингколхозстрой» объединени.

Промышленностеи транспортеи предприятешта юкъе:

хьалхара меттиг а хьокхаш КПСС обкома, НГІАССР Министрий Совета, облсовпрофа, ВЛКСМ обкома карара кара тела ЦІе байракх еннай республикански Сийлен улге тІе яьхй:

«Старогрознефть» яза маккхдаьттен газ йоаза управлени;

Бурун даттеча белхий Октябрьски управлени;

СССР 50 шу дизара цІерагІа йола Грозненски химически завод;

Октябрьски Революце орден лелаю «Красный молот» яза завод;

П. Акриева цІерагІа йола «Электроинструмент» яза завод;

«Грозэнергоремонт» яза ремонтно-наладочни предприяти;

«Союзавтоматстром» ВНПО опытно-экспериментальни завод;

«Чечингтепорадиобыттехника»;

Чирагненски винзавод;

Грозненски телеграф;

Нохч-ГІалгІай гІишлоний управлений СМУ-7;

«Грозтрубопроводстрой» треста СМУ-3;

«Чеченингушводстрой» яхача управлене вышкабетонни изделей завод;

шоллагІа меттиг а хьокхаш КПСС обкома, НГІАССР Министрий Совета, облсовпрофа, ВЛКСМ обкома Сийлен грамота еннай, республикански Сийлен улге тІе яьхй:

«Малгобекнефть» маккхдаьттен газа йоаза управлени;

производственни товарни контора;

«Электроприбор» яза завод;

«Центрпромэкскавация» яхача тресте Грозненски МС СМУ; № 7 йолчу треста МУС;

Грозненски ремонтно-механически завод;

производственни текстильно-галантерейни объединени;

кхоалгІа меттиг а хьокхаш КПСС обкома, НГІАССР Министрий Совета, облсовпрофа, ВЛКСМ обкома диплом еннай, республикански Сийлен улге тІе яьхй:

«Горскнефть» маккхдаьттен газа йоаза управлени;

ацетонови завод;

«Нефтехимзапчасть» яза завод;

Грозненски радиотехнически завод;

Грозненски ТЭЦ объединени;

«Грозгипронефтехим» яза институт;

«Чечингсельстрой» треста № 557 йола ПМК;

«Чеченингушводстрой» управлене № 3 йола ПМК;

«Чечингавтодор» меккарьер.

Республикански сийлен книжкана юкъейихьай:

г. Грозный;

Веденски район;

Назрановски район;

Ножай-Юртовски район;

гІишлоний Нохч-ГІалгІай управлене № 7 йола гІишлон-монтажни управлени;

Шелковской района Ленина орден лелаю «Шелковской» яза паччахьалкхен племенной завод;

«Трубопроводстрой» трест;

Шелковски механизированни лесхоз;

«Чеченингушвино» яхача производственно-совхозни объединене Наурски чьагІар доаза завод.

Веденски района С. Орджоникидзе цІерагІа йола колхоз;

Шалински района «Предгорный» совхоз а

республикански социалистически къьо хьалхара, меттигаш яьхача предприятейи организацеи коллективаш а.

Республикански Сийлен улга тІе а НГІАССР Сийлен книжка тІе а яьхкхай **Октябрьски район.** Района кхы тІа фондаш хьомевый производства хьалхалаттарашка кхо легковой машина йоккхара а «1982 шера социалистически къьо котаьлонар» яха знакаш оннераште мах боацаш 30 туристически путевка ялара а.

* * *

КПСС Нохч-ГІалгІай обкома бюрос, НГІАССР Министрий Совета, облсовпрофа, ВЛКСМ обкома белгалдоаккх, СССР кхолла 60 шу дизара яха ма йоаттара накъахар Дукъе яь а лелаеш, республика къахьегама коллективаша белгтела толамаш даьинга. Юбилейна хьалхарча социалистически къьо итогерІа республикана еннай РСФСР Министрий Совета а ВЦСПС а карара кара тела ЦІе байракх, хІаьта город Грозненэ, Нохч-ГІалгІайчн цхьайолча районашта, къахьегама коллективашта КПСС ЦК, СССР Министрий Совета, ВЦСПС, ВЛКСМ ЦК карара кара тела цІе байракхаш еннай.

ЦхьайтталагІча пятилетка шоллагІа шу республика индустре чаккхьчкхад 1982 шера 28 декабре, хІаьта 24 декабре промышленни продукци махкале яккхара а изделей дукхагІа доль тайпаш арахецара а цхьайтталагІча пятилетка шин шера план кхоачашъяьй. Шера планал совгІа 23,2 миллион сома мехза продукци махкале яьккхай. Къахьегама масарле лакхьяра план 100,3 процент кхоачашъяьй.

Шоай юбилейни социалистически декхараш тІехкхочаш даьд республика маккхдаьттеоаша. Цар планал совгІа даьккхад 190 эзар тонн маккхдаьтте 71 млн. кубически метр газ. Маккхдаьтта чаккхдоахараша планал дукхагІа арахийцад 527 эзар тонн мазут, 363 тонн ацетон, 233 тонн фенол, 1141 тонн полиэтилен. Толамо кхоачашъяьй электроэнерги яккхара тракторни ломцилаш радиоприемникаш шейпи чевлеш, консерваш цІенача шурий продукци арахецара план. Шоай нихаша, поарздни белхаш дара план 4,5 млн. сома тІехкхоачашъяьй гІишлошъяча организацеша.

Заводашка, гІишлонашка, фабрикашка чакхъяьвай общественни производстве эффективность лакхъяра, производственни къахьегамен дисциплина чІоагІъяра, къаьо продукции дикагІа хилийтара, материальни ресурсаш кхом а беш дІаяхийтара тІеерзаяь мероприятеш. Республика промышленность бІарчча хьайицача Іаржеча металлий проката, хьун материаллий, электроэнерга кхом баьб. Аттестаци а язача арригача продукцеи 37 процент яр пачхьалкхан Знак йола арахац.

Цхьабакъда, цхьайолча промышленни предприятей вІашгІельдахьнадац пятилетка шоллагІча шере оттадаь хинна декхараш кхоачашдара арригача ревзовах пайда яц. Из бекъан долаш республика промышленность бІарчча хьайицача производстве боарем лосбеьб, пхе шера плана контрольни цифрашка кхачавац, товарни продукци хьаргІа дІадолар поздара задени кхоачашъьяц бола беча цхьан саго хьадаь кІезигденнад. Дукха районаш поарзІаьбаьц шоай социалистически декхарех.

Продукци махкале яккхара план кхоачашъяьц «Продопром» тресто, Ермоловски мехлесхоза, укупорочни изделей СурхотІарча завода, «Новосельский» яхача промпункто. Новматкени цІена продукци хьаьра план кхоачаш ца еш йисай цементни завод. 21 предприяти поарзІаьбац къахьегама масарле лакхъяра задачах.

«Грознефтеоргсинтез», «Севкавнефтегазпереработка», «Чеченингушстройматериалы» объединенеша, хьун бовкома министерства кхачен промышленноста предприятеше, Назрановски трикотажни фабрико, дукхача къычар арахецна продукци мехза саннe кІезигъяьй.

Кертера фондаш бола бе йопахьайтара план кхоачашъяьц республико, капвложеней лимитех биззи пайда ийца бац. 72 процент кхоачашъяьй гІишлошъераша товарни гІишлон продукца план, 78 процент — нах чубаха цІеноши, 45 процент — школаш. 92 процент — деша даха за йовцеча берий учреждениеш хьалъяра план. Соцкультбыта объекташ хьалъяра план кхоачаш ца еш йисай Нохч-ГІалгІай гІишлошъяра управленне бекхагІа, цо хьал ца деш дисад 34 эзар квадратни метр нах чубаха цІеноши, 3 школа, берий беш. Поарзни балхац дара планах поарзІаьбаьц «Чеченингушводстрой», «Чечингавтодор» гІишлошъяра управленеш, 30 совгІа гІишлон-монтажни подоздавели.

Цхьадолча доакъоша а предприятеше а пачхаш социалистически декхараши кхоачаш ца деш дисад бовзама кадреша, юххьенцарча партийни а профсоюзни а организацеша производстве горонаш гучаяхара, кхом бера режим чІоагІъяра, производственни процессашта механизаци автоматизаци яра коллективаш оарцагІа йоахаш кхоачам боллаш организаторски а политически а болх ца бар бахьан долаш.

Цхьайолча КПСС горкомаша а райкомаша а, халкъа депутатий городской а районни а исполкомаша, профсоюзий областной комитетеша доагІа дар хьадехац предприятей балха юкъе кхоачамбоацараш гулайтача. КПСС ЦК ноябрьски (1982 ш.) Пленума решенешка хьежжа болх тоабаре доакъе инициатива ца гойтача боахаме кулгалдокхара.

КПСС обкома бюрос, Нохч-ГІалгІай АССР Министрий Совета, облсовпрофо, ВЛКСМ обкомо городской а районни а комитеташ, горрайисполкомаш, профсоюзий отраслевой обкомаш, комсомола городской а районни а комитеташ, министерствий а ведомствий а, промышленноста, транспорта, бухзама, торговле, бытовой гІуллакхаш доча предприятей кулгалхой декхарийла баьб хІара предприяте балха кІоаргга анализ е, пачхьалкхен, пленови, къахьегама, производственни дисциплина яйе, юбилейни социалистически къьо котбаьнарий опытах шерра пайда яьа, бола беш бярма КПСС ЦК ноябрьски (1982 ш.) Пленума решенеш а 1983 шера план а дерригача доакъошкен дерригача хьокамахи кхоачашъяра оарцагІа бехе.

«Промавтоматика» НПО Грозненски опытни завода цехашта, участкашта юкъе яьржача яхье даим хьалха латташ хьайоагІарех я электронно - монтажни участка коллектив. Цун керттердар да участкерча мастераша, бригадираша шоай коллективай болх дика вІаштІехьбаккхар. ХІаранегара доаттІаш дар хьа а дехаш, паччахьалкхен плана тІаийна декхараши толаме кхоачашдайтара болхлой оарцагІабахар. Ишта йолча кулгалхех цаІ а смена мастер Гашева Наталье Степановна. Ший говзал, опыт дог раьза лолаш дІа а йовийташ, цо кийчбаьб участкера ишташ бола радиоаппаратура монтажникаш. Царех цаІ а Юсупова Бела.

СУРТА ТІА: (аьрдехьара аьттехьа) монтажница Б. Юсупова, мастер Н. Гашева.

И. ПЛИЕВА сурт.

Укх шера а толамаш доахагІда

Вознесеновски газ чакхйоахача завода болхлоша дІадахача шера пачхьалкхен планаш тІехкхоачашдир. ВІаштІехьлаьлар 940 эзар киловатт-сахьат электроэнерги 664 тонн условни дызгор, 12 тонн аммиак кхое.

Карарча шера кхы а дикагІа къахьета лерхІаш да тхо. Цулукха тахан болхлой тохкаш ба соахка хинна кхоачамбоацараш, гучайоах шоай торонаш.

Мишта вІаштІехьлаьар тха 1982 шу толаме чаккхакха? Болхлой саккетам лакха хиларах, дисциплина чІоагІа хиларах, хІаране ший говзал кІоаргга Іомалрах. Коллективо лаьрхІар СССР хьаь 60 шу дизара къахьегама совгІаташ кийчде. ТІаийнар керда социалистически декхараш. Болхлошта юкъе шерра яьржар социалистически яхь. Цо новкъостал дир къахьегаца овсарле лакхъе. Дегаш айдеша, социалистически яхье хьалхе а лелаеш бола беш бар коммунисташ, комсомольцаш. Цул совгІа, цар тІахьокам лоаттабора производственни къахьегамен дисциплина телха ца яттара. Пегахьа санна болхло тІехьависа а ший декхараш дизза кхоачаш ца деш волча гучадалаьча пунтара шенхаштта хьалехар лертІа болх хьабор. Ишта вІаштІехьбаьнкхача балхьх кастта гучаьйльар хьахулаш бола пайда а. Механика Шевченко Виктор Ивановича, прибориста Гушин Николай Васильевича, слесара Батыжев Хашума, водителя Алероев Хьамзата, къьнагІа волча болхлочо, компрессорни установка вокхкагІволча машиниста Далаков ІаІсес, технологически оборудовании тоавча слесара Хутиев Іалаудина, ишта кхы дукхачарна шоашкара, масал а гойташ къахьийгар дахача шера, хьнаре болх бу карарча шера. Лакха леладу цар завода сий. Дог лаз производствах, къонсам лоаттабу къахьегама дисциплина Іелхаяраца.

Коллективе дукха болх бу партийни, комсомольски организацеша. Поакхо ю дисциплина чІоагІъяра, къахьегама овсарле лакхъяра. Ишта дукха болх бир цар 1982 шера 22 ноябре хиннача КПСС ЦК Пленума материалаш дІайовзийташ. ХІара болхлочо кІоарга Іомадир КПСС ЦК Генеральни секретара новкъоста Ю. В. Андропова Пленуме даь къамаьл, хІаьта из дег чура къобалдеш тІа а ийцар. Заводе хиннача собранешка болхлоша йоахар: парте еча йоакховна хьинаре къахьегарца йоа дала деза, производственни, къахьегама дисциплина чІоагІъе еза, прогульщикашца, «летунашца» пІенхаштта къовсам лоаттабе беза. Хоалуш лакхъенна къахьегама овсарле Пленум хиначул тІехьагІа. Дукхача болхлоша тІаийнад керда социалистически декхараш.

А.-Х. НАЛЬГИЕВ,
Вознесеновски газ чакхйоахача завода комбинированни установкан аммиачно - холодильни блокен начальник.

Ю. В. АНДРОПОВ Г.-Й. ФОГЕЛАЦА ВІАШАГІКХЕТАР

11 январе КПСС ЦК Генеральни секретара, СССР Лакхехьарча Совета Президиума члена Ю. В. Андропова тІаийцар доазол дехьарча мехкашцарча доттагІалеи культурни бувзамеи советски обществай Союзо вийха веза СССР-е вола Германе (ФРГ) Социал-демократически парте президиума член, СДПГ-егара ФРГ федеральни канцлера поста тІа вахара кандидат Ганс-Йохен Фогель. Цу вІашагІкхетаре даьнна лаьцар: советски оагІонгахьара — КПСС ЦК Политбюро членалла кандидата, КПСС ЦК секретара, СССР Лакхехьарча Совета хьыча мехкашцарча гІулакхашта йолча комиссе председателя Б. Н. Пономарева, КПСС ЦК Генеральни секретара помощника А. М. Александрова, СССР хьыча мехкашцарча гІулакхий министра заместителя В. Г. Комплектова, СССР Гераашцарча Низаий Генеральни штаба управлене начальника инарал-полковника Н. Ф. Червова.

Малхбузен германски оагІонгахьара — СДПГ президиума членаша Э. Барея Г.-Ю. Вишневскен, хІаьта ишта СССР-ерча ФРГ посола А. Майер-Ландрута.

Массе оагІорахьара дІаюха дагабаьлар дунен халкъашта юкъерча хІанзарча хьала дукхача актуальни проблемаех а хІаьта ишта СССР-ан ФРГ-енеи юкъерча юкъмоттига цхьадолча дешаех а шоашта хетачох.

КПСС-ев СДПГ-еи вакалаша хьакхайкадир, дунен халкъашта юкъера хьал тІа-тІа ирлуш хиларца, дунена пІенхаштта кхерам тІа а оттабеш тІа-тІа сихагІа герзаш хьадеш хиларца дувзаденна шоаш чІоагІа саготдеш хилар.

Ю. В. Андропова дийцар сихдаь хьадеш латта ядерни кхьдолен герзаш юхаюьвлара, дунен ядерни тІом хилара кхерам юхатохара, Европерен дерригача дунен гІарен машара лардаш чІоагІъяра а бе-бе общественни строяш болча пачхахьалкхенашта юкъе вІаши гІойле а йолаш шерра цхьана леладу гІулакхаш легІадоаладара а КПСС-ои Советски пачхьалкхенон хьегача къьх. Цо дуктІеваьккхар Европа ядерни юкъерча гаьнагІа йолча герзах а стратегически ядерни герзах а лаьца США-ца еча переговорашка Советски Союзо енича предложенеш маІана. Цу предложенеша ядерни герзаш радикально кІезигдарах йолча, оагІонех цхьанно а кхерамаленна дедеш йоацача, нийсхон согласи шенеша, вІаши юкъера тешам массане а юкъара кхерамалеи чІоагІъярга бугаш бола реалистически никъ хьабеллаш хилар белгалла дехийя. Из постем болаш а, белгалдаьккхар Ю. В. Андропова, 5 январе Праге Политически консультативни комитета совещане тІаийцача Политически декларац тІа хьахайхаь. Варшавски Договора юкъе даьнна доацача мехкий предложенеш а.

Ю. В. Андропова шийца къамаьл дечуа терман тІавзар юкъерча гаьнагІа йода керда американски ядерни герз Малхбузен Европе, гІаьта эгтара хьалха ФРГ-е, дІаоттадарах йола США-и НАТО-и планаш чакхьякхача хьехургдараш Европерча машара гІуланха Іалаьмате кхерамне хургхилара.

Г.-Й. Фогела белгалдаьккхар, сихдаь хьадеш латта герзаш юхасовцадарал, машар чІоагІбарал, ядерни тІема кхерам дІабаккхарал лоархІаметІа а долаш хІанз дерригача машар безача йизашта хьалхашни латташ доккхар ца халар. СДПГ-ес, аьлар цо, дунен халкъашта юкъерча отношеней дакъерча ший гІулакхашка керттерча лостамех цаІ лоархІ из. Канцлералла кандидата дийцар кхерамалени машар чІоагІбарен дешаех йолчи ший парте позицех, цунца дувзаденна боьшар укх тІехьарча хана СДПГ кулгалхоша тІаийдаьча документий чулоацам. Ишта хьакхайкадир цо, сихдаь хьадеш дихта герзаш соцадарех кхоьнам лаьгІбарен дешаех йола керда советски предложенеши Варшавски Договора юкъе даьнна доацача мехкий коллективни предложенеши шийна конструктивни моІан долаш а ягтара пІенхаштагІча тайпара хьажа воагІаш а летийлга.

1970 шерарча Московски договора оалдача ларда тІа тайп-тайпарча доакъошка вІаши гІойле йолча тайпарен дикача лоалахой араш сацнен толаме дегІаяхача СССР-ан ФРГ-енеи юкъерча шин оагІорахьарча отношеней дика лоархІаш мах бир гІулакха цхьатарра уйла йолаш бар вІашагІкхетаре даьнна лоацараш. Хьакхайкадир, цхьана пелару шийн гІулакхаш шинар а мехка хьаштий а европейски массане юкъарен машар чІоагІбар а дукха дІахо шердара дийр перспективаш йолаш йолгах шоаш дог тийша хилар.

Гучакъеи конструктивни хилар къамаьл.

(ТАСС).

БІАЬСТАНА КИЙЧО ЕШ

ДЕРРИГА НИЗАШ ОАРЦАГІДАЬХАД

Тракторашт тІехьаювза инвентарн укх шера 28 февралге, доакъар кийчдеш бола техника 10 мартага кийч хургйола. Я 1 апреле тоаль лакха, боахаш курсашка 26 саг механизатор Іомаве, хІанз болх бечарех 65 саг кхоалагІчен шоллагІчен классий специалисташ хургболаш механизаторий квалификаци лакхъе тІаийцад Сунженски района «Путь к коммунизму» колхозо. Из мишта кхочашду хьехий хилар со цу боахаме укх дешашка.

...Тракторашт тоаю мах. Сийрден паргІатан а чухьа. Цхьан трактора тоаяхь массехк саг латт. Уж ба трактор мел дика тоаьй а хьежа акт оттае езаш йолча комиссена юкъебоагІаш бола трактораш лоаттаеча ковна начальник Соловьев Петр Дмитриевич, механик - контролер Колчан Иван Иванович, инженер Нетребо Иван Николаевич, механически мастерске заведующи Тармасинов Петр Георгиевич.

ТоальІча тракторга хьежачул тІехьагІа дика оценка а оттаеш акт язъю комиссе. Цу тайпара оценкаш уттаьай мастерске тоальча кхьча трактораштта а.

Ше тІа а хайна трактораш лоаттаеча кон дІаюг тоаьь яьннар Соловьева. Мастерскера арахьккхачул тІехьагІа дІахо йодача хана трактор лертІа лелаяра бехкто кхаме из ва.

— Техника тешаме тоаяра къаьстта йоакхо ю мастерске болхлоша, — йоах Тармасинова. — Цу гІулакха гІахьоним лоаттабе оттаваь тоаь трактораш тхогара дІаийеш вола Соловьев Петр Дмитриевич. Машина хІара агрегатов оатхалои мишта болх бу хьож из. ГІалат гучадаьлча из дІаданкхалца кулг лоацаш акта тІа.

Ала хІама дац. Бакъ ва Петр Дмитриевич. Кхыча тайпара хила йиш а яц. ХІана аьлча, хозрасчетан хьисаве болх бу трактораш лоаттаеча кон тІарча коллективо. Кхашкара балхаш дІадоладелча договор а оттадий бригадашка дІалу цо трактораш, лаьрхІа ха а белгалйийя. Цу юкъа тракторех пайда эцарах Соловьева кулгалдеча коллектива доагІар лу хІара бригадо. Цхьабакъда, бригадо дІайигачул тІехьагІа, цун къахьегамхой бехке а боацаш трактор ехача хьайица ахча юха а луш ца тоае езараш. Соловьева цун новкъостийна ба. Уж тайпа моттигаш кІезигагІа хилайтар духьа мастерскерча болхлошка трактораш ма хулла тешаметІа тоайта гІерт Петр Дмитриевич.

— Трактораш тоаяра план кхоачашъюлой шовна? — хаьттача:

— Соахка гураьлен укх Іайн плана - графикагІа тоа а ль 52 трактор дІалла езаш да тхо Соловьевга. Царех 27 трактор дІадахача шера йилагІча кварталe тоайир оаха. План 24 йолаш. Йисараш февраль бутт юкъе кхачалехьа йистейоахаргья. — аьлар Тармасинова.

ХІана цхьатарра иштракгор латт мастерске керттерча цехе тоаеш. Февраль бутт болалуш кийча хургхиларая шеи вац Тармасинов.

ЛаьрхІар чаккхдакхха дика торонаш а я механически мастерске коллектива. ЙлайхІа а ерригача цехий помещенешка. ПаргІата болх бу наха. ХІаранена тІадувхаш спецбаракъаш да. Чоалхане йола дукха оатхалаш хьае йиш я цехерча станокашта. Цхьабакъда, эшаш дола метал доацаш хало хьег.

— Ер шоллагІа бутт ба тха боахаме цІастен бронзе ца даьха, — йоах токара Журавлев Александр Александровича. — Из бахьан долаш трактораш, тІехьаювзаш йола инвентарь тоаяра эша дукха оатхалаш юс хьае йиш боацаш.

— КПСС ЦК ноябрьска (1982 ш.) Пленума решенеш юкцаш хиннача собране къахьегама дисциплина чІоагІъяра лаьрххІа мероприятеш оттайр тха коллективо, берригча нах раьза а болаш. Соцам баьб цхьаккха бахьан а доацаш балха кхоаза хьа ца венача сага лургдола кхойтталагІа алапи 20 процент лохде, цунах а гІулакх ца хилча балхара дІаваккха. Ишта къовсам лоаттабе лаьрхІад балха тІа корта бохабу маларашл меларашца а. ХІаьта собрани хинначул тІехьагІа саг балха тІехьависа моттиг хиннац, — йоах Тармасинова. — Лакхъенна наъхьегама дисциплина. Масала, шоай балха моттиг дІа ца еш, тІадоегІача дийнахьа йолх бара кийчо ца еш цІаводаш хІанз цхьаккха сиг.

Къахьегама дисциплина чІоагІъярга хьежжа лакхъенна наьха балха овсарле а. Нормаш кхоачаш ца еш саг вац. ХІаьта иштта дика доархІабу шоай балхах лакхе цІерагІ яьха токараш Журавлева Волкова, слесараш Сергеев Николай Александрович, Ибрагимов Махмад, Ребиков Василий Павлович, вышкапхьар Ткаченко Василий Федорович. Балха норма 180—200 процент кхоачаш ца еш ди дІадахийтац царех хІаране. Хьалтчуга хьежжа лакха да алапеш а. Масала, Журавлева декабрь бетта 260 сом алапи ийцар.

...ТІехьаювзаш инвентарь комбайнашта лоаттаю кон. ТІаьгІа къахьегаш бовкх механизатораш укхаза а. ТІехьаювзача инвентарех 60 процент яр кийчъяь баьнаб уж, комбайнаш 60 процент гаргга тоаьяй. Цар дІаннараш, оасаш мел а алцита, йоачано ца дергдоацаш полиэтиленови пленка тІа а хьоарчаль, оатхалашта мишнний даьтта а хьекха дІаоттаьяб уж слесараша Токарев Петра, Шереметьев Сергея, Литвиненко Николая, Стрельников Константина, Дмитриенко Николая. Гостехнадзоро дІадехкача тайпара дІаоттаьй цар тІехьаювзаш йола инвентарь а.

— ТІехьаювзаш йола инвентарь январь бутт чакхбалалехьа йийчъергья сиха, хІаьта комбайнаш 1 март хьетІакхачалехьа тоаль яхар духьа тхоай низ дІахоачар а лергда, — йоах цу ковна начальника Сничаков Николай Ивановича.

Йоакхо ю колхозе керда механизатораш хьалкхебара а хІанз боахаме болх бечар квалификаци лакхъяра а. Масала, колхозе соахка вІашагІъехнача курсашка 26 саг ва хІанз деиш. Балха говзал лакхъяра Калиновски профтехучилище деша ялх механизатор вахийтав, царел совгІа цу училище кхы а 11 саг деша вахийта уйла йолаш ба колхоза кулгалхой.

М. ХАМАТХАНОВ.

ХАЛКЪА ТІАХЬОЖАМ

ХЬИНАР ДОЛА ГРУППА

«Гехинский» совхоза халкъа тІахьожама группа болх бийца а бийца кхичарна хьоьхуш цхьа могІаръ халкъа тІахьожама республикански комитето. Из совхоз шийлахтанга, техникаль диллича Урус-Мартановски районе эггара йоккха гІичарех цаІ и. КПСС XXVI съезда, КПСС ЦК майски ноябрьски (1982 ш.) Пленумий решенеш кхоачаш а еш, боахама коллективо ка бола ялат доккхара план 118,7 процента кхоачашдьй, кхета тІехкхоачашъяй кхыдолча керттерча хьокхамий заданеш а.

Совхоза партийни организаце боахама экономика дІахо дегІайоалаеча кертІортилга ю халкъа тІахьожамхоех, цар влияни производства ерригача участкашка хулга Іалашду. Керттера яр йоацаш отделенешка, мехмастерске, автогаражех гІишлон участкех кхы а 4 группа, шурийтоварни фермашка 2 пост вІашагІъеллай укхаза. 82 тІахьожамхочо юкъе 19 юрта боахама специалист ва, 12 — кхаш леладер, 15 — механизатор, 16 — хьайбаш леладер. Группана керте латт парткома секретара заместитель совхоза керттера экономист Мурдалов Сулейман Адиевич.

Керттерча группана чубоагІа нах юртарча наха ски дІеш ба, шоай балха тІа хьокхам гойташ ба, цудухьа царна карагІдоал кхоачамбоцараш цІенхаштта къовсам лоаттабе. Вурийттнех нгт юрта Совета депутат ва, кхоитта КПСС — член.

1981 шерен соахка итт беттел 28 тохкам баьб цар, цох 12 группай собранешка бийцаб. Хьайбай боахам лелабара лостам болаш цар боахам хилар бахьан долаш халкъа тІахьожамхоша дукхагІа терко тІаозар фермашарна гІулакхашта. Укх шера хьалзарча их шера цхьоалагІча сортагІа йола шура совхозо дІаенная ерригнех 82,2 процент, совхоз еннар 55,8 мара ца хиннача, цох кхы тІа 30 эзар сом пайда хилар.

Ялат чуецача хана тІахьожамхоштта гучадьлар 50 гектарах хІаране тІа 1—1,5 центнер генираш доаделга. Цар гучадьяккхар дийцар районни комитета заседане. ГІалат баьннараш материально бехктонхаме ээар.

Фийла хьожаш ба халкъа тІахьожамхой техника беча балхага а. Ишта, уж ханнахьа оарцагІбалар бахьан долаш йиллача хана бІаьстан кхашкара балхаш дІадоладе а толаме чаккхаха а кхьзар механизаторий.

КІезига къахьегаш тІахьожамхоша материальни ахчани средстваш кхом беш дІаухийтилга Іалашдара. Цкъа цар тохкам беш № 3 йолча МТФ штатах боагІачул совгІа бІахлой лелабелга гучадьлар, бехке болчарга юхаметтлоттадайтар пачхьалкхенна даь зе.

Цар гІуланкхаш ишта беркате хургдацар шоай болх лерттІа вІаштІехьбаккха царна мега децаре. Группе вІашагІ а елла болх беш я 6 сектор: организационни балхен гІаснорсен, пачхьалкхен планаши заданеши кхоачашъяра, лаьтта лелаадара, хьайбай боахама, кхомий хьурмати дарам механизацеи тІахьожам лоаттабара, къахьегамхой письмошкен жалобашкен хьажара царна керта латт группа бюро членаш.

Хинна дола балхаш дІадолалуча хана лаьрхІа мероприятеш оттаю, керда порсташ вІашагІйохк.

Шоаш ду тохкамаш дукхагІча даькъе «Комсомольски прожекторца» цхьана чакхдоах халкъа тІахьожамхоша. ДукхагІбола халкъа тІахьожамхой массазара поручениш йолаш ба. Берригаш хІана бац ьына тІахьожамхой хьинара болх беш ба. Совхоза парткома новкъостална укхаза вІашагІ а елла болх беш я халкъа тІахьожамхой кхоъ школа. Цар ишта деш политически экономически дешара сете. Халкъа тІахьожамхошта гІо дара укхаза хьалъй методически уголок.

Коллективноста принцип лоарзагІа а ца йоалийташ кварталагІа цкъа группа члений юкъара собранеш чакхйоах. Укх тІехьарча шин шера гІалат заьнна 12 бехктонхаме болило вийдав группа заседанешка, 5 общественни хьисапе порицанеш яьй, 4 гучадьха кхоачамбоацараш дІадахара даьчох лаьца шоай коллективашта хьалхашка жоп луш хиннаш. Тохкам беш хьахиннарашка а хьежа совхоза директе 8 саг дисциплинарни материальни бехктонхаме ээав.

Группа хІара шера ший балхах лаьца отчет лу совхоза къахьегамхоштта хьалхашка. ЛерттІа вІаштІехьдаьккхад укхаза шоаш беш бола болх шерра дІабовзийтилга а. Каст-каста арахец «Молнеш», «Сигналаш», кхыйола листокаш. «Перец» яха плакат нийчду.

Партийни комитет, совхоза директор чІоагІа терко еш кьйбнаш я халкъа тІахьожамхой предложенеш. Цу даькъе хьем ца беш де доагІар а ду. Халкъа тІахьожамхой хьинар айдеш хІама да уж ханнахьа хестабар, церна премеш, совгІаташ телар. Цун а йоахо ю укхаза.

Группа балха мела оагІонех дувцаш, эггара хьалха белгалдаккха деза цар боахама ерриге подразделенеш шоай декхарех доархІеш хулийтилга Іалашдаро лоаттабеча тІахьожамах хьахур хила ма доагІаре ца хилар, отделенески группайн постийн хьинар лоха хилар, цар ду цхьадола тохкамаш тІагІоллара хилар, кхоми хьуомати делга массайхьа вІаштІехьдаьккха ца хилар.

ТОХКАИБЕРИЙ ДЕНАЛ АЙДЕ

НГІАССР халкъа тІахьожама комитет хьежай Ачхой-Мартановски халкъа тІахьожама комитето халкъа депутатий юртий Советашкарча халкъа тІахьожама группашта кулгалдара беча балхага. Белгалдаьккхад, цу даькъе районни комитето белггала болх беш хилар. Районни комитето ший заседане Самашкински юрта Советерча халкъа тІахьожамхой группа отчетага ладийгІад. Цу хьакъехьа тІанйца сопам дІабахийтаб района юрта Советашкарча ерригача группашка. Цу группай балхах дола дешаш дувц семинарашкеи совещанешкеи, юрта Советий сессешка хан-ханнахье цар отчеташка ладувгІ. Цу группашта новкъостал дергдолаш районни комитета штате йоагІача организационни отдела инспектораш тІанІоагІбаьб. Халкъа тІахьожамхой школаш вІашагІъехкай.

Районерча ерригача цхьайтта а юрта Советé хьалхьй халкъа тІахьожамхой группаш. 1982 шера хьалхарча ах шера цар 85 тохкамаш даьд, цу даькъе 25 планаш кхоачашъярах, 14 — кхоми хьурмати даца резервий хьагучъяхари. 20 — социалистически доалахье лоралра. 66 тохкамах хьехинараш халкъа тІахьожама группашка дийцад. ЙоагІйоагІача организацешкара царех де доагІар делга кьадех цар.

Цуцна цхьаьа, района юрта Советашкарча халкъа тІахьожамхой болх хІинз а халкъа тІахьожамах долча Законо дІа ма деххара бац. Цар шоай болх айхха букъаш юрта Совета доалон тІерча предприятешкарча, организацешкарча учрежденешкарча халкъа тІахьожамхоица, къаьстта совхозашца вІашагІъехкарашца. Царна барта болаш а уж юкъесаш а чакхдахаш шоаш ду тохкамаш.

ДукхагІйолча хана тохкамаш деш бараш цаІаш ба, хІаьта халкъа тІахьожамхоех цхаш сагга бараш дукхагІа дале а цхьа мара даьха лоацаш хиннбац. Группай планаш лерттІа нийчъяьяза хул, тохкамаш деча хана зекъа лошаргІараш кьалхе белгалбахац, берригв халкъа тІахьожамхой бац массазара порученеш йолаш. Из деррига цар хьинар айдара кьттув боалийташ дац. Тохкамаш деш хьахиннараш наг-ватахьа мара къестадац группай члений собранешка.

Ишта, Ачхой-Мартановски, Ореховски, Давыденковски юрта Советашкарча группашца шоаш даьча тохкамех хьахиннараш къахьегама коллективашка дувца дІачутелац. Кхоачамбоацараш эхлийтача наха яхачунга ладувгІилга вІаштІехьданкхад Шалажи-Юртарча, ВаларгатІерча юрта Советашкарча группаша. Ахаиез совгІа йолча группаша гучадьха кхоачамбоацараш дІадахара деш долчох лаьца шоай коллективашта хьалхашка йоамеш делга кулгалхоштта тІадиллац. ДукхагІчар пайда эшаш бехке бараштга порицанеш яра, административни гІолла уж бехктонхаме эзилга хьадехара шоашта еннача бокъонех.

Балха учет во лелаю. Цхьаь цхьай группе делопроизводство лерттІа оттаьяц, собранен, заседанен протоколаш, тохкамий акташ дукхагІйолча группашка йоацаш я.

Цхьайолча группаша болх мела беш хилар дувзадена да группай председателаш лерттІа хьа ца хержаран. Уж декхараш цхьайолча хана исполкомий членашта тІалехк, цар балха керттера гІулакх теркал а ца деш.

Белгалдаьха кхоачамбоацараш дукхагІча даькъе нийсденнад районни комитето цу группашта лерттІа кулгалделга вІаштІехьа ца даьнкхандаь, халкъа тІахьожамхой хьинар айдара де мел доагІар ца даьндаь.

Халкъа тІахьожама республикански комитето цу хьаькехьа штате йоацача организационни отдело отталь записка дІаяхьийтай ерригача городской, районни комитеташка, халкъа депутатий юртий, поселкови Советашкарча халкъа тІахьожама группашта кулгалдеча тоадар царгара хьа а дехаш.

СОЦИАЛИСТИЧЕСКИ ДОАЛАХЬЕ ЦІЕНХАШТТА ЛОРАЕ

Халкъа тІахьожама республикански комитет хьежай Ассиновски Гудермесски консервни заводашка социалистически доалахье лорайра керттех правительствои сина указанеш нийтта кхоачашъю.

«Чечено-ингушплодоовощхоз» объединене чуйоагІача Ассиновски консервни заводе (директор ч. М. П. Ксендзовский) моттигаш хул недостачаш еш, продукци телхаеш, нормал гІех бийдала материалаши дІаухийташ.

1981 — 1982 шерашка укхаза боарамал тІех дІаяхийтай 247,3 эзар сома мехьа бийдали материалаши, производственни йоаца расходаш яра доадаьд 172,9 эзар сом.

Заводе мела латт кечий лечкъораш ца хилийтара беш бола профилактически болх. Шин шера цу тайпара 82 лечкъор дар бахьан долаш дайнад 3792 сом. ХІаьта а царна бе боагІа бехк ца беш Іийнаб кулгалхой. Инвентаризаци йича завсклада тоьаш ицар 212 сома мехьа повидла, кассира — 100 сом.

Стеклотаранеи консерващгеи сортировка ца яр, нийчъяь продукци лерттІа лоатта ца яр бахьан долаш алхха соахка яьча браках дайнад 87 эзар сом. ГОСТ-о дІадехараш телхадарах заводе 1973 шера дена хьаІайнад брак яь 664 эзар сома мехьа консерваш. ХІаьта бухгалтере даннешка кьежача ца продукци стандартиэ я.

Предприятена ха делга лерттІа вІаштІехьдаьккхадац. Складашка цІи яьча хоам беш йола сигнализаци болх беш яц. Хьаьхой караульни помещенеца телефонни бувзам бац. Бийсана цкъаза карта юхера сердал йоацаш хул.

Социалистически доалахье лоралра даькъе цІенхаштта кхоачамбоацараш да Нохч-ГІалгІай респотребсоюза Гудермесски консервни заводе а (директор и. Р. С. Ахматов).

Социалистически доалахье лораелга лерттІа ца лелаяр бахьан долаш пачхьалкхенна 112,3 эзар сома мехьа зе лаьд укхаза.

1981—1982 шерашка заводе 23,8 эзар сома мехьа недостачаши лечкъораши деш 32 моттиг хиннай. ХІаьта алхха соахка наний лечкъораш даь 32 моттиг гучаьнний. ХІаьта новкъостий судо царех дийцараш 10 мара дац.

Во болх беш я продукци арахецарген цун дикалген лерттІа хьожаш йоаца завода тІахьожама-производственни лаборатори. Госторгинспекце техкача консерваш 6 процент яраш брак хилар. Укх шера йоахка дІаяхийта лаьрхІа кхорий напиток юха кийчъе эшаш хилар бахьан долаш кхы тІа а 8 эзар сом доадир. ХІаьта соахка сентябрь бетта республика мах беча организацеша дІа ца эцаш соцайир маринованни нарсаш.

Заводе кадраш хьехаркара принципаш телхаеш моттигаш хиннай. Мастералла, цехий начальникалла хьайбаьб лаьрххІа дешар дешанен практически балха опыт йоацен нах, хьалхе цар личин делаш вІаштІехьа а ца доахаш. Цхьабола материально бехктонхаме бола нах массеяк шера отпуске ца болхаш Іа, хІаьта ишта тарии склада заведующи Х. Эльгириев цига наха эттача а тоьаш йисар нормал тІех йохаьь 356,1 эзар шупа, 17,3 эзар сома мехьа тара.

ВІаштІехьдаьккхадац объекташ лерттІа лораелга. 17 ноябре хьежача завода проходной долча регистраце журнала тІа тІехьара йоазув 23 октябре мара даь доалилга гучадьлар.

Ассиновски Гудермесски консервни заводий кулгалхой (нн. Ксендзовскийи Ахматов), «Чечено-ингушплодоовощхоз» объединене (нн. Чочаев, Исламов), Нохч-ГІалгІай респотребсоюза (нн. Мамаев, Приходько) декхаройла баьб лакхе белгалдаьха кхоачамбоацараш дІадаха, недостачаш, лечкъораш, брак ца хилийтара, цадоагІача ахчех рузкъен дІа ца ахийтара мел эшар де.

Ассински завода директора М. П. Ксендзовскена строги выговор салаб, бетта доагІа 200 сом алапи такха начет лаь. Гудермесски завода директор Р. С. Ахматов болх беш вола дукха ка ца хилар бахьан долаш бехк баьккха хаи.

«Чечено-ингушплодоовощхоз» объединене генеральни директора заместителга О. Р. Исламовга, Нохч-ГІалгІай респотребсоюза председателя заместителга Ю. И. Приходькога комитето дІахайтад цар цу заводашка брак йола продукци ара ца хецийтара, социалистически доалахье лорайра боагІаш бола тІахьожам ца лоаттабалга, цу даькъе гІулакх тоадара цар хІанзале даьри дерга сьнна лаьрхІара терке нийсад.

Укх шера шоллагІча кварталa чотагІа къахьегаш дукха болилой ба Грозненски радиотехнически заводе. Царех цаІ я намотчица, коммунистически къахьегама ударник Щетинина Нелли Кузьминична. Цхьаккх ди дІадахийтац цо шийн норма 130 процентал чухьнаха кхоачашъях. Цо хьаеш йола продукци дикеи тІехдикен мара хилац. Цулухьа цуна дІаелча юха ца ерзаеш дІайохийт из.

СУРТА ТІА: намотчица Н. Щетинина.

З. БАТЧАЕВА сурт.

ПЛАНАШИ КАРАГІДАЬННАРАШИ

ІИЛМА-ТЕХНИЧЕСКИ ПРОГРЕСС ГІА БОАХАШ ЙОДА

КПСС XXVI съездо тІаийцача «1981—1985 шерашка а 1990 шу хьатІахьччалца йолча юкъа а СССР экономически социальни дегІайоалдара керттерча досташ тІа» декхар оттадаьд «Іалашдолда общества дІахо экономически прогресс слга Іилма - технически прогресс сихъяра, общественни производствана интенсификаци яра, цун эффективность лакхъяра кІийлен тІа материально - технически базана кІоартта качественни хуалашаш делга». Цу хьакъехьа къамаьлаш хилар КПСС ЦК ноябрьски (1982 шера) Пленуме а, КПСС ЦК Генеральни секретара Ю. В. Андропова аьлар: «Йоккхий резерваш я вай халкъа боахаме... Уж резерваш латт Іилма-технически прогресс сихъярах, Іилмана, техникана, хьалха латтача опыта карагІдьилараш шерра а сихха а производствана юкъедоаладарах». Иштта белгалбаьб парте социально - экономически политика чакхйоаккхачара Іилма - технически прогресса доархІам.

Іилма технически прогресса карагІдаьннарех мехка, халкъа боахама дойкьоша, регионашка пайда ийбара хьадда дола лостамаш дІахадаьд экономически а социальни а дегІаахара пхешерийн шерийн планаш тІа. Цунна нийсса де дезаш лаьрхІар кхы а йаькагІа йолча юкъагІа СССР Іилма - технически дегІаахара перспективаш къоастаяр. Цу гІулакха оттадаьд уникальни документ — Іилма-технически прогресса Комплексни программа. Дукхача Іилманхойн Іилман коллективайн ишашта оттаньча цу тайпара йолча хьалхара программа чулоац 1976 шерагара 1990 шерага кхаччалца йола юкъ. ТІехьагІо дича бокъахьа лаьрхІар юкъ-юкъе, изи шу даьлча, цу тайпара дола документ кхы а нийсдар, прогнозироване гом шер а беш. ХІанз укх сахьате оттаеш латт 2005 шерага кхаччалца йола юкъ чулоаца СССР Іилма - технически прогресса Комплексни программа. Цо чулоац дегІаахара ерригa элементаш: Іилма - технически потенциала целенаправленно формироване яр; естественни а общественни а Іилмай ерригача фронте гІолла, къаьстта техникаен технологески принципиальни хувцамаш дара йола бала хьеча лостамашка, фундаментальни тохкамаш дегІаахулар. Халкъбоахама комплексе приоритетнегІа дола Іилма-технически прогресса лостамаш харжар, керда техникеи технологии (прикладной тохкамашкара кердадараш производствеи потреблени сферашка масштабно чакхдахарга кхоачаш) хьарен юкъейоалаярех мероприятей йиза цикл.

Іилма - технически Комплексни программах хул юкъера сухал йола планаши программаши уттаара йола базе. Белгалдаккха деза 1976—1990 шерашта юкъерча юкъа йолча Комплексни программа тІа дІанзда йола дукха хьадда лостамаш хІанзе а толаме кхоачашдеш латташ хилар.

Мехка халкъа боахам дегІаатара хІанваргІа хтане боъонца белгалдаьннад Іилма-технически прогресса керттера лостамаш. Царна лерхІа дезаш да эггара хьалха ресурсаш деррига тайпаш (къахьегама, энергетически, материальни) ма хулла кходелга Іалашдеш йола производстваш, технологеш, оборудованеш хьаяр: Іилманен техниканен карагІдийннарех бахача наха ма ашна лакха дикал йола кхачан продукташ, товараш, услугаш лоаттаелга Іалашдара пайда нийбар: общества членаша лов хала, дегІа зене бола, хувцалуш боаца а дилла цхьан тайпара бола а къахьегам кІезигбар, хІаьта лерспективе геттара дІабаккхар къахьегама оасарле лаккъяр Іалама еш йола харцахьара зене поадействаш геттара кІезигъяр. Цу лостамашта конкретизаци яьй Іилма-технически прогресса Комплексни программа тІа.

Цу даькъера йаьххача хаяна йола политика кхоачашъяра средства хьисане латташ я Іилма технически прогресс. ДуІхьала 1981—1985 шш. кхоачашъю пхе шера плана доакъоштта юкъе йола 170 цу тайпара программа. Царна юкъе я хІаране Іилман тохкамашка дена хьадеш йолча кердадарий промышленни производство вІаштІехьаккхарга кхачалца долча балхий комплексе чулоацаш йола 40 целеви комплексни Іилма - техническа программа. ДукхагІча даькъе кердача техника хьалхара партеш арахеца е прогрессивни технологи опыта хьисапе кареерзаяра чакхйоала эггара лаьрхІачагІа йола Іилма - технически проблемаш кхоачашъяра йола кхы 130 программа.

Доагора - энергетически комплекс дегІайоалаяра йолча программа тІа кхыча декхарашта юкъе лаьрхІа да, масала, энергохимически металлургически процессашта лаьрхІа электроэнергии йоахали арахецарe тепловии сихачен найтронни кІийлен тІа низ бола атомни реактор хьабе, — тепловойи электрически энерге, цу даькъе теплоэлектростанцешта йола йоккха автоматизировании энергоблоний а производствана лаьрхІа оборудоване керда тайпаш хьаде: СССР Едини энергетически система дІахо дегІайоалаяра хувцалуча тока 1150 кв, ца хувцалуча тока 1500 кв напряжени йола магистральни системообразующи линеш хьаяр, царга чьежка йола лакха вольтни аппараташ арахецар: отта а я шерра юкъеяхьар гІоанаша хьалхьаралуш дола мехкадьтта солданхкара средствайн методий комплекс: 120 атмосферага кхоачаш бала даьлени ловш, йола 1420 мм диаметр йола дукха тІоннаш дола турбаш юкъе а йоагІаш йола магистральни газопроводаш яккара технологически процессашта технически средствашта разработка яри караерзаяри: СССР континентальни шельфа а дукха кхыйола а мехкадьттен газ йоалле моттигаш лехара, разведка яра, промышленно караерзаяра технологически процессаши технически средстваши хьаяри юкъейоалаяри.

Металлурги дегІаахарии дувзаденна декхараш къоастадара программа тІа белгалдаьд. Къоасттадаь хьача, аьшкаруди бийдал кийчъяра, чон лоалдара, электропишашка аьшк дукхьала юхамаеттоттадара метод караерзаяра йола технологически процессаши оборудованнаи промышленни производстве хьа а я караерзаяр; болат лоаладара, пишка чу доаташ цунна обработка яри дІадоттарен йола керда лакха эффективность йола технологически процессаши оборудованеи хьаяри караерзаяри.

Дикна моттиг лоац технологически процессашта механизации автоматизации яра тІаерзалъча программаша: робототехника дегІайоалаяро: физика, кибернетика микроэлектроника хІанзарча хьарча толамех пайда нийбеш йолча автоматизаце, вычислительни техника приборийн средствайн керда тайпаш хьадар.

Программаш кхоачашъеш боккха теркам тІабохийтаргба гонахьара то лорабара дешашта. Укхаза де лерхІаш да, масала, хьаяр, дегІайоалаяр сага а гонахьарча гонна а кхерамe йоаца баьцовгІаш а хьайбаш а лаьарехи оасарахи лорадара йолча эффективни химически биологически средствай производство хьаяр, дегІайоалаяр, цу средствех пайди нийбар; мехка яии ресурсех пайда нийбелген лораделген тоадар гІуланкхий Іилма-технически къийленаш оттаяри уж кхоачашъяри: фон бассейн зене йолча хІамашца бІех ца яйташ лораяра йола метода ша аппараташи уттаяр предприятеш хица ІалавгІь яра изйла системаш хьаяр: промышленни а бытови а юхесюсача хІамех максимально пайда нийбелген зене хургІоаташ уж кийчъелген Іалашдеш йола технологически процессаш оттаяр: гонахьара го а кхьдараш а бІехдой хьожаш тІахьожам лоаттабергбола средстваш хьаяр.

Лакхе дийцача декхарех дукха дараш хІанзлехьа толаме къестадаьд. Масала, болх бе йолаенна тепловои найтронни реактораш чулатта атомни электростанцеш. Промышленни эксплуатаци еш я сихача найтроний хьалхара низ бола реакторaш. Хьалъеш латт теплофикационни атомни станци йоккхийча тепловни электростанцеех цхьание чу хьалъеш латт магнитогидродинамически (МГД) генератор йола низ бола энергоблок.

Мехка Малхбоалехьа болх бе йолаллийтай дареТча Экибастузски кІор боаллача моттигера кІор боагабу электростанци, хьалъеш латт ца санна йола шоллагІа станци. Хьалъеш латт «Экибастуз — Урал» яха 1150 кв напряжени йола хувцалуча тока ЛЭП. Эксплуатаци еш я 750 кв напряжени йола хувцалуча тока ЛЭП, цо юкъ СССР Едини энергосистема дукхача европейски социалистически мехкий энергосистемашца.

Хьал а я эксплуатаци еш я чугІолла Малхбузен СибарегІен къулбеседехьарча газ йоаллача моттигашкара газ мехка централни районашка дІаухаш йола магистральни газопроводи Геттара дина лел Уренгой — Помарье — Ужгород яха экспортни газопровод йилла ра балхаш.

Окатышай хьалхара продукци енная духкьлавосстановлени яра методагІа домна йоацаш болат арахецача Л. И. Брежнева цІерагІча Оскольски электрометаллургически комбинато.

Шерра юкъеяхай промышленностa болат лоаладара керда прогрессивни метода ши балха оасарле лакка йола болат лоаладу оборудовани. Шерлуш латт лазерни техника практически юкъехувла докъош.

Керда техникен технологии толамца производствана юкъеяхара новкъостал ду Іилма производствацарна интеграци. ЛоархІаме хІама да академически Іилман учрежденеш цу процессана тІа-тІа хьинарегІа юкъеухаш хилар. Масала, СССР Іилмай Академе П. Н. Лебедева цІерагІча физически института йилманхоша дукхача доакъой организацешцеи предприятешцеи цхьан Іалашду лазерни техника юкъейоалаелга. Украински ССР Іилмай Академе Е. О. Патона цІерагІча электросварка Институто шерраче боараме фундаментальни тохкамаш дарца цхьан хьаю принципиально керда электросварочни оборудовании сварка технологии. ХІаьта доакъой институташцен промышленностацен контакт а йолаш уж шерра производствана чу а кхух.

Іилма - технически дегІаахара проблемаш кхоачашъеш, хьинаре цхьан гІулакхаш леладу СССР кхыча социалистически мехкашца, хІаьта цу наькъаца СЭВ членаш долча мехкий социалистически экономически интеграци дегІайоалаеча доккха дакъа а лоац.

Джермен ГВИШИАНИ,
СССР Іилманен техникаен йолча Пачхьалкхен комитета председатела заместитель.
(АПН).

Мехкдаьтта дукхагІа даккхара

«Горскнефть» НГДУ коллективе шерра лелай къахьегама дикагІйола метод — бригадин подряд юкъейоалийр. Дика толамаш даьхар цар кхом барен хьурмат дарен даькъе а. Шера НГДУ коллективо кхойно 1,1 миллион киловатт-сахьат электроэнерги, 300 гигакалори йовхала энерги, итташ эзараш сомий мехьа тейп-тайпана материалаш. Из вІаштІехьдаьлар производства структура, кулгалдетта тоадаьх, мехкдаьтта дахара технологи эргайхарах.

Ерригсоюзни социалистически ялье дакъа лоацаш хиннача «Горскнефть» НГДУ коллективана чІоагІа бегІате хилар дІаэаха шу. СССР мехкдаьтта промышленноста предприятешта юкъе яьркача социалистически ялье шоаза призовой моттиг яьккхар цо. ХІаьта «Грознефть» объединене предприятешта юкъе масеехаза яьккхар по хьалхара моттиг. Дукхача шерашка мехкдаьттахоша къовсам лоаттабь гІулакх а кхоачашхилар цу шера. «Коммунистически къахьегама предприяти» яха сийлен цІи елар «Горскнефть» НГДУ коллектива.

КПСС ЦК ноябрьски (1982 ш.) Пленума решенеш чІоагІа къобалъь тІайнача мехкдаьттахоша укх денош ханнаь партийно-боахама актива собрание нийташ йир дІадахача шера даьхача толамий, шоай горонашкен кхоачамашкен хьежа цар доккхий социалистически декхараш тІайййр 1983 шера я.

— КарагІдийннача къахьегама толамех кхоачамбаь Іе эвгадац тхо, — йоах НГДУ начальника заместитела Эдельханов Султана. — Укх шера тІанйцача социалистически декхараш тІа чІоагІа йовхо ю коллективо пайда ца эда торонаш юкъейоалаяра балха тІа хьовзам хулийташ дола кхоачамбоацарш дІадахара. ХІанз а дукха я тха балха тІа къахьегамен производственни дисциплина телхаеш йола моттигаш. Масала, 1981 шера 17 прогул яь хиннa, сеахка ялхайтта прогул йир. Гуш ма хиллара, дикача оагІорахьа хиина хувцам геттара кІезига ба. Цхьаьба, цу кхоачамбоацарашца производствана деш дола зе доккха да. ХІайе аьлча, цІанних а саца, йиш йоацаш болх ба тхе промыслашлакара бар. Мехкдьтта доахаш вола цхьа оператор балха яра ца валар чІоагІа Іатгь тха коллектива бахха.

Ха зекьа дукха йовю автотранспорто лерттІа болх ца бар бахьан долаш. Масала, Наурски АТП и Ташкалински УТТ № 4 йола автоколоннех я тха хьашташ кхоачашъеш яраш. Яьча договорах хІара дийнахьа ийс автобус яла еза тхона Наурски АТП. Цхьабакъа, бетта йоагІачул бархІ-ийс автобус кІезигагІа цар мехкдаьттахошта хьожаеш кІезига моттигаш нийсалац. Из гІулакх чІоагІа Іаткъ мехкдаьттахой балха хьанхувлара а уж цІаккхувлара а.

Тха мехкдаьттахошта эшаш дола моахьаш тІаяхухьача автотранспорто а эзала болх бу. Керттерча даькъе цу гІулакха бехке я Ташкалински УТТ № 4 йолча автоколонна коллектив. ХІара дийнахьа деча заказех ийс-итт автомашина хьожае езаш я из мехкдаьттахошта, хІаьта хьожаешт яр шиша-кхоккха мара яц. Из бахьан долаш дукха моттигаш нийсъенная царна шоаш фондагІа хьахьожаль чІоагІа эшаш йола оборудовании, кхыйола материалаш ханнахьа хьа ца кхачарах балха тІа хьовзам хулаш. Лоацца аьлча, ханнахьа хьанхачал мехкдаьттахошта эшаш йола хьу, етта кирпишк, рубероид, кхыйола материалаш.

ХІ. ТАРАМОВ.

СЭВ интеграци лелош я

БЫТОВОЙ ХИМЕ ТОВАРАШ — ЭШШАЧА ТАЙПАРА

Масса тайпара я бытовой химе ассортимент. Уж я баракъаш дутта порошокаши коачалаши, хІамаш цІенъюи шаьрьюи средстваш, парфюмери, керта чешта лаьрхІа шампунаши лакаши, кремаш, автомобильни косметика, кога гІирс цІенбу средстваш... Ийнца вала хала да хІара деннарча нахаре саго пайда эцаш йола ерригa химикаташ. СЭВ-а мехкашка вІаштІехьдаьннад цу даькъе производствана специализаци елга: ГДР-о парфюмерно-косметически продукци лоаттаю партнерашта. ВНР-ес — къаьстта ший тайпара, берий косметика. ЧССР-о автомобилашта эша гІулакх дара йола средстваш. и. кх. дІ.

Бытовой химеца дувзаденна социалистически мехкаша Іилман техника даькъе цхьана леладу гІулакхаш дІадоладеннад 1973 шера. Цу хана НРБ, ВНР, ПНР, СРР, СССР, ЧССР йоагІ-йоагІача министерствашта юкъе согІашени цар халкъа эша керда химически товараш арахецара, уж хьадара процессаш кийчъяреи эргайоалаш тоалрен хьакъехьа.

1976—1980 шерашта оттаьча цхьана гІулакхаш леладара программо чулоацар продукце ассортимент шерьяра, цун дикал тоарца юзаенна йола 48 тема. Цу тІа бахьлар аьлча, керттера а лаьрхІа оттадаьхар энергоресурсаш кхоара, производствана механизации автоматизации яра, гонахьара Іалам лорадера декхараш. Кийчъяь е эргалькха тоаль яр промышленносте юкъейихьан производства экономически характеристикаш дикка тоаьн йола 24 технологически процесс.

Алхха цин масал. МІад йоаха, порошока хьисапера синтетически средстваш арахецача цхьайолча установкашта НРБ-ен СССР-ен модернизаци яро дикка товьир продукце дикал. Из бахьан долаш хІара завода — «Экспериментатора» оадо экономически эффект хилар: НРБ-е 150 эзар леза мах баьб цун. СССР-е — 1,8 миллион сома.

Чолхане технологически проблемаш хьалхашка уттт бытовой химикаташта расфасовкен упаковкен еча хана. ГДР, ЧССР специалисташа хьаьяр мІад йоаха коача средстваш полимерни флаконашка юотта лини. Цу тайпарча лине образец вІашагІъеллай город Раковникерча «Ракона» яхача чехословацки предприяте. Из болх бе йолаяийтачул тІехьагІа ЧССР специалисташа даьча лоархІамех, къахьегама оасарле хьалкагІа шуша флаконашка уж средстваш чуюттуш хиннача линеца нийсйича 235 процент лакхъю, цу цхьан хана шоала кІезигбу дІабода къахьегам.

СЭВ-а мехкашка арахийна бытовой химе дукха товараш дунен дикагІйолча стандартгаша ма лххара я. Цунна тешал ду дІалхача пятилетке исполнителашка 14 патентии 34 авторски свидетельствен кхаьча а хІаьта ишта «Инхеба» яхача Дунен халкъашта юкъерча бытовой химе товарий выставке (Братислава, 1981 шу) 45 дошо медали 20 диплома яьккха а хилар. ЛоархІамегІа йолча разработкашта юкъе — цІен новвошта а, автомобилисташта а, кхыметтел музыка езарашта а ма хеттара йола средстваш: «Нятим» яха чопаца мІад йоаха чехословацки препарат, берий хІамаш юотта «Бебя» яха болгарски средство, «Хемотокс» яха венгерски инсектицид, радиаторашта лаьрхІа советски автогерметики грампластинкаш цІенъю «Октава» яха средство... дукха кхьараш.

ХІанз карарча пхе шера лаьрхІа бытовой химе даькъе Іилма-технически балхаш дара оттаьь программа кхоачашъеш да СЭВ мехкаш. Цунна юкъейихьай товарий рецептура эргалькха тоарах, царна бийзала керда тайпаш хьалрах, энерги кІезигагІа чу а лоацаш мІад йоаха синтетически средстваш хьакра прогрессивнегІа йола технологически процессаш кийчъярех, халкъа эша товараш аэрозольни упаковка чу а дувкаш арахеца оборудовании тоарах йола 15 тема.

Производствана специализаци кооперации яра ларда тІа хьинаре цхьана гІулакхаш леладе лерхІ СЭВ-а мехкаша. Масала, ГДР, СССР, ЧССР Іилмахоши специалистешен тоавергья аэрозольни баллонаш хьалъюен чуеккен лини. СЭВ-а мехкий химикаша шоай шоллагІа пхе шера план кхоачашъяро йиш хулийтаргья хІара деннарча нахаре сагото эшаш долча товарий ассортимент дикка шерьен дикал тоеш.

Наталья СТЕРЛИНА,
экономически Іилмай кандидат.
(АПН).

ХIара балха дийнахьа тIехдика дисциплиней хьадер дукхагIеи хилийта!

Укх деношка КПСС Нохч-ГIалгIай обкома бюрос итогаш яьй цхьайтталагIча пятилетка шоллагIча шера республика колхозаша, совхозаша, промышленни предприятеш, гIишлон организацеша, халкъа боахама кхыча довкъоша лелаяьча социалистически яхьа. Лохаяьа исматохача материалашо тIа дуц яхье котало яьккхача цхьайкта коллективаш толамех, кердача шера цар шоашта тIалийцача декхарех, КПСС ЦК ноябрьски (1982 ш.) Пленума решенеш кхочашъяра до лерхIарех.

БОЛХЛОЧУН СИЙ ЛАКХА ЛОАТТАДЕ

ДИКАЧА толамашца чакхдаьккхар 1982 шу тха заводе коллективо. ТIеххоачайир оаха паччахьалкхе шеоа планаш. Дукхача болхлоша, бригадаша хIанз чакхдоаккхаш латт карара шу, хIаьта итташ къахьегаш ба 1984 шера чотагIа. ДIадахача шера оаха лерттIа терко йир материалашта кхомбаро а. Тха вIаштIехьдаьлар 156000 киловатт-сахьат электроэнерги, 32 тонн условни доагор, 8 тонн Iаьржен 5 тонн бос болеи металлаш кходе.

Социалистически яхье хьалхле а лелаеш дика къахьегама хьоккамаш гойтарах республика Сийлен улга тIа шера керте хилар коллектив. Ерригача коллективана хоза кхаь хилар завода Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума Сийлен грамота ялерах. Цу совгIато кхы а лакхбу хIаране бехкетокхам, дIадех кхы а хьанерагIа болх балга.

Укх шера оазаша кхы а дикагIа къахьегаргхиларах бIубенна да тхо. Оаха лерттI 17040 эзар сома мехка продукци арахеца. Электронни регулятор а летташ керда электросварлинкаш хьаь йоларугрья завод. ТIехдика продукци дIакхоачаргья 19,9 процентага. Къахьегама овсарле айлургья 5 процент, бетта доагIа юкъера алапи — 2,5 процент.

Бакхтокхама декхараш латт тха коллективана хьалхашка. Уж кхоачашдеча кходе йиш хургьйц кьинар. ХIаьта производственни, къахьегама дисциплина чIоагIа це хула коллективе вIаштIехьдаргдац цхьаккха толам баккха. Из дика кхетаду тха болхлоша. Дукха ха йоацаш, заводе массе цехашка санна, аз болх беча инструментальни участке а, ерригабохклой хьагул а бь оаха чаккхьинкхар собрани. Укхаза дийцар дисциплина чIоагIъярах доле дош. Къамаьл даьча новкъостеша белгалдьинкхар коллектива цхьаьаца хоза доаца гIуланкхаш ниислуга. Участка начальника Беков Борисе, Халгуев ТIахIире, Парчиев Баьхьудина, кхычар а цIенхаштта дийцар къахьегам, производственни дисциплина телхаеш нийслуча моттигех. **Масала, духьал тха участке 1982 шера 98 прогул яьр. 390-зза нийсденадар 5 минут, кхы совгIа а балха хьабезка нах тIехьебуяр. Прогульщикашца, болх бара тIера бовцарашца эзаш болча бала хир хендаде деза.**

Прогулаш бальяхь доланаш 784 сахьат балха ха йоаьяй. Цу юкъа хьа бии яр цаI чоалдане прессформа а 10 нап. Прогулаш дукхагрца шоай цIи хаьийта ба тха участкара токарь М. Котиков фрезеровщик Х. Муталиев.

АЗ ЛАКХЕ доладаь дисциплина телхаьара масалаш нийсденад алхха тха участке. ТIаккха заводега диллача мел хургда уж? Дукха а! Цудухьа ерригана коллективо цIенхаштта къовсам лоаттабе беза прогульщикашца, мекхаьбарашца, кхыдола товш доаца гIуланкхаш лелаедерашца. ХIаранена ков уллуера новкъост фу деш ва. Из болх беш ва е дIа-хьа ухаш лел. Хов из маца балха тьевенна, чу маца вода. Амма яйла нийслу цо болх ца болга ше ца зувчов цхьавар дIавоаеш: «Са фу бела ба, — йоаз цо ши-шийца — из-мо болхло ва кх со ах. Уж карцахьа уйлаш я. ХIара болхлочун дог лаза деза производствах, лакха лоатте деза коллектива, ший сий.

Укх тIеххьарча шерашка заводе вIашагIа еххай цхьан нерадагIа болх беш йола комплексни бригадаш. Тахан 90 процент болхлой ба цу бригадашка чубоагIаш. Махбьа евргвовцаш, Iалаьмате дика гIулакх да из. Цу бригадашка дукхаза а лакхагIа я производственни, къахьегама дисциплина. ХIанз аьлча, укхаза бригадана доагIа алапи массанена цхьатарра декь. ТIаккха болх ца а беш, дIа-хьа ухаш лийначо мишта дIаэцаргда из ахча! Болхлоша дика кхетаду из сийсаза гIулакх долга, цудухьа шевар болх дика бе гIерт. Дикача, хьанала къахьегача сага дезаш шийнанах кахь.

Вай паччахьалкхен Керттерча Закона СССР гражданенгара дIадех хьинара къахьегар, къахьегама дисциплина телха ца **Тахан цаьца Iомарза, хоза дов а це Iеш, закона низаца кхамаьл де деза. Укхаза йоакха бокъонаш а производстве мастерий, цехий начальникий, бригадирий. Цар декхар да коллективе болх лерттIа вIаштIехьбаккхар, хIара къахьегамхочо бахьа балхе боагIа мах бар.** Законах доагIача бесса хьадеха деза моллагIчуьнгара цун декхар. Бакъда, заводе нийслу цу гIулакха юстара бувлаш бола мастераш, бригадираш. Дисциплина телхаечарца къовсам лоаттабе коллективо новкъостал дац тхона — кхача дешашта тIехьашка лечнъ уж. Из дош а ейдаьдар оаха тхоей собране. Участке коллективо кулгалхошкара хьадийхар дисциплина телхаерашца цIенхаштта къовсам лоаттабелга, дIахайтар цу хьекъехьа шингара эшшаш доле новкъостал хургхилар.

ПРОИЗВОДСТВАНА Iаткъаш да балха ха йоаяр. Цхьаьола болхло даннахьа хьаьоагIа балха, наьаца мера чуводац. Бакьда, станок дIайоле а алийта из болх бе оттелевьа сахьат гергга за йоал, е чертеж Iомаде отт, е сийсара цIена ца еш бита станок цIенье отт, е кхыдола баьхьи корадоагIа. Бригадира, мастеро ше веза из сенна йола болкло, кхом байта база бале хана.

Дисциплина чIоагIъяра хьакъехьа Iалаьмате дукха болх бе беза партийни, профсоюзни, комсомольски организацеша. Сакъетам лакхбара, кхетам беларе балха кердо формаш леха еза цар. Производства, заводе да ше хилар дIахайта деза болхлочоа. Ше да хилар га хьенига доал дергаш це гIаихха. Бокъонца вола да зарцаьа хIама бIаргадайча ца гуш санна тIехьевергвац. ХIаьта цу, дикагIа болча болхлой овмалах, бизза пайда эца беза партийни, профсоюзни, комсомольски организацеша. Але деза: аз болх беча инструментальни участкера коммунисташа чIоагIа йоахо ю боагIаве бесса болх бара, производственни а къахьегама а дисциплина телха ца яйтара. Цар гойташ доле масал дикка урок а вокх болхлошта.

Заводе болх беш ба района юрташкара дукха нах. Уж балха хьехуал Назрановски автотранспортни предприятерча автобусашца. Из гIулакх геттаре во латт. Автобусаш хакаьхьа хьа а хьац а цхьаза вIаллейовцаш е хул. Шоай аьттув бахьначуьнца балха боагIа тха болхлой. ТIаккха церех тIехьабисача бахк бакха а йиш ма. Къаьстта во хьал да шоллагIча сменегIа балха ухачарга. ДIадахача шера толамаш кхы а дикагIа хилия хургдар тха, четахьа сама АТП шой болх лерттIа вIаштIехьбаьмахха бакара, водителашта юкъера дисциплина чIоагIъяь шера. Тахан тхо кхораш да сондал санна цергара уж кхоачамбовцаршгунадулар. Сона а заводерча болхлошта а баккъахьа хетар АТП-ра коммунисташ из дош айдора а, лерттIа болх ца бу водителаш бехктокхама езара а.

Собране къамаьл даьча коммунисташа Халгуев ТIахIира, Инарикиев Мустафас, Беков Бориса, кхыча болхлоша, прогульщикашка дIахайтар цар лападар чаккдоелийтаргдоаций. ЦIенхаштта къамаьл дир М. Котиковцеи, Х. Муталиевацеи. ХIаьта цар дош а делар шоай бехкагIа кхы гIалат ца далийта, балха тIа хьовзам ца хилийта.

Собране гулбеннечар хьалхьацар Москве дикагIа йолча предприятей болхлой предложени: «летучашта» гешт ма де. Уж балкара дIа ма бувлийта шоашта дегадеххача хана, нах балха дIауттебеча «слоикомерча комиссега гIоле мара хьа ма эца. Из бакхьабе а хургдар, хIана аьлча, «дIахе нах сома тIеттьебахьна шебашкагIа ухараш совцаргбар. БIаьстен маьл кхоачадь къахьегавьна хийла сег дIайийкха договорагIа вода. Из производственни чIоагIа Iаткъаш гIулакх да. Цу сахьате корваIагIац цунна мотта дIеоттаве слесарь, токарь е фрезеровщик. ТIаккха гурахьа цIавеча юха ший балха дIатIаеахе безам болаш а хул. Ах аьлча, латкъа волалу масса инстанцешка.

Производственни, къахьегама дисциплина чIоагIъяра кетечьча собране пьорхIар тха цеха комисси вIашагIйолле. Цунна юкъевода: мастер а бригадир, цехкома член, дикагIа волае болхло. Уж мо гуллеш 5 а, цар декхар да хIара дийнахьа массане а баче балха, болхлой ханнакьа «балха хьауйй хьамар, цева лостам кийтара тIаьлоаммам лоаттабар.

А. КОТИЕВ.

П. Ахриева цIерагIча назрановски «Электроинструмент» заводе слесарь-лекальщик, республика заслуженни машинистр, НГIАССР Лакхехьарча Совето депутат.

Бизза пайда эца хIара минутах

КЪАХЬЕГАМХОЙ лачкхьалхе а вай Даьхе. Мехка керттера закон долча СССР Конституце тIа аьнад: «Къахьега могаргдолаш волча СССР хIара гражданина декхар е цунна тIалатта сий доле гIулакх а да общестена пайдене болча балха ше хержача даькъе хьинара къахьегар, къахьегама дисциплина нийсе лелаяр. Обществана пайденеча къахьегамах къехкар социалистически общества принципашца тарлургдолаш хIама дац». Вайцига дилла а нека лоархIаш ва къахьегаш вола саг. Вай мехкара дукхха дукхагIа боле болхлой, колхозхой, гIулакхера нах шоай низ ца кхобаш къахьегаш ба, юкъарча гIулакха юкъе ма хулла дохьагIа дакъа лаце а гIерташ. Цудухьа вIелле ма йиш йоацаш хIама да вайна юкъе мехкаь, балха тIера буьлаш, керта йохабу маларца мелаш, къахьегама дисциплинией общественни порядокин телхаеш нах хилар.

Берригача советски наха а санна, дика кхетадеш а чIоагIа къобалдеш а тIайийцар Карабулакерча рудни йовцача гIишлош эча материаллий заводе коллективо а КПСС ЦК Генеральни секретара новкъоста Ю. В. Андропова моллагIча тайпара телхаь а дисциплина телхаера дукъале къовсам лоаттабе безаш хиларах доле дешаш.

ХIара коммуниста, дIаман уйла еш волча хIара болхлочо партийни собранешка дийцар долаш долча кхочамбовцарех. ХIаьта тха заводе уж долаш а да.

Кхочам бе массавк масел довладича.

Вай мехкара дукхха предприятеш маьIаца, гIомарца, гIишлош эча кхыча материалашца Iалашъю тха заводо. ХIара болхло дIакхеттаьаье оаха моллагIа заводе болх беш вола саг ший балха моттиг йита а йита тIера заларо мел зе ду предприятена.

Иштта, КРАЗ яха автомашин леккаш волче Кодзоев Хьамида ши де даьнкхар бехказа воаккхаш баьхьи а доацаш балха тIеравальна. Из бахьан долаш заводе хьачу ца яьаш йисар 1032 кубически метр балласт. Заводе цу гIулакхах даьнна зе 250 сома маьха продукци цой кхеча езаеча дIа ца кхоамаш йисар дар. КРАЗ лехкача Ерзиев Алексея дIаналчийтадац заводега дукхьал ше балха ца ваьча цIен дийнахье 129 сом.

Из вайна новкъа дале е. тха хIанз е болаш ба пьянкацаш къахьегама дисциплина телхаеш боле нахе.

Уж нийсачо новкъе бахе гIерташ дулле къахьег администраце, партийни, профсоюзни, комсомольски организацеш.

В. НАЛЬГИЕВ.

Карабулакерча рудни йовцача гIишлош эча материаллий заводе керттера инженер.

Укх тIеххьарча кхаь шера вIаштта Ерригсоюзни социалистически яхье тIехдика производственни хьокханаш дахарех Нохч-ГIалгIай гIишлон управлене СМУ-7 коллективана еннай КПСС ЦК, СССР Министрий Совета, ВЦСПС, ВЛКСМ ЦК карара кара тела Цie байракхи диплом. Гуш ма хиллара, Даьхено боанха мах баьй СМУ-7 гIишлонхой къахьегайолайир нарядаш. Масала, моллагIча гIишлонхочо къахьегамен производственни дисциплина толхаь моттиг нийсъелча, бизача низаца къахьийтача цун новкъосташта лучул кIезигагIа алапи лургдолаш нарад дIаньовл. Материальни даькъе эшам бу цунна. Из ца хилийтара хIанз хIара гIишлонхочо дикагIа къахьег, новкъостел ше тIехьависар кхер.

Коталоний новкъа а яьнна

ма. Цунна толамаш дахарца жоп луш ба уж. Масала, къаьстта дика чакхдаьккхар цар дIадаха юбилейни шу — паччахьалкхен плав тIеххоачашйир. ЦхьайтталагIа пятилетка йолалуча хана хиначул къахьегама овсарле 9.2 процент ленхьаьй. Уж толамаш даьхад дIадахача шерашка хиначул дукха а кIезигагIа гIишлонхой болхлоше.

СМУ-7 профкома председателя Рашидов Куламбек Саид-Алиевича дуьц:

— Керттердар да къахьегами социалистически яхьи кхетамца вIаштIехьъяккхар. ХIара бригада, смена, участка коллективо дика кхетабу шийна тIалатташ бола бехктокхам. Цул совгIа, гIишлонхой балха тIа чIоагIа аьттув болаш гIулакх хилар управленерча шийттанех хозрасчетни йиъ бригада вIашагIа йоллар, уж бригадин подрядагIа къахьега йолаялар. Царна керте оттабир Iалаьмате йоакха опыт йола Никишин Юрий Федорович, Сергеев Борис Михайлович, Спотыкайло Николай Андреевич, Арутюнянц Арам Мкртычевич. Хьалха дIадахача шерашка санна доацаш хувцаденнад цар болха тIара сурт. Комплексни бригадаш вIашагIйоккалехьа дукха балха ха дехьа йоайора бригадашкарча гIишлонхоша. Бетонщикий бригадера гIишлонхой бетон йоацаш бисача сатийна Iеш хулар уж. Иштта хулар кхыча профессех йолча бригадашкара гIулакхаш а. ХIанз комплексни бригадашка смежни профессех йоацаш гIишлонхо вац. Цхьа болх боацаш висача, кхы болх бе дIаотт из, шийга эшаш йола материалаш хьакхачалла йолча хана. Цудухьа бригадех цхьаккха йисац паччахьалкхен плани тIайийца декхараш дикка тIеххоачаш ца деш. Цунга хьежжа лакха хул гIишлонхоша нийсу алапеши премеши.

ДIадахача шера ерригача гIишлон - монтажни управленe а юкъедовладар цхьаьккха кердадар. ХIаранена цо къахьегаме лоацача даькъа коэффициентага хьежжа уттас. Из дика гIулакх юкъедоаладаь дале а. вахь-вахьнар ва вайх аьлча санна, къахьегаш бац гIишлонхой. Иштта хила йиш а яц бригадин подрядагIа болх беча коллективе. Укхаза шерра йоаркаю дикагIйоьа опыта хьалхалаттарий балха методаши, царех бизза пайда ийбу. Нагахьа ма хетта дика балдах ца кхеташ е кхы баьхьи доацаш шоай нормах доархIа ца беш гIишлонхой няйслой, царна эшаш доле новкъостал а даь уж тIакхебу яхье хьалхалаттараяга.

Хозрасчетни бригадаша шоайла социалистически яхь лелаю. Хан-ханнахьа итогаш ю къахьегама толамий. Хьалхара моттиг яьнкха бригаден цун опыти массанена дIа а йовлийташ, цунна хьовзаю туристически путевкаш. ХIаьта комплексни бригада юкъарча собране дийца а дийце уж цу укхаза эггара дикагIа лоархIаш болча болхлошта. Цу яхье соахка хьалхара моттиг лаьккхай Арутюнянц Арам Мкртычович керте латтача комплексни бригада коллектив.

«ДикагIвола мастер» яха сийлен цIи яннхара тIехьа а яхь лелаю укхаза. ДIадахача шера из сийлен цIи еннай мастера Бакаева Апта Саид-Алиевича. Цул совгIа, даим социалистически яхь лелаеш а СМУ-7 йиъ участка коллектива. ХIара бетта итогаш ю цар даьхача толамий. ДIадахача шера керте дукхагIа коталонаш яхарах хьалхара моттиг хьоькаьй вокхагIвола прораб Товсултанов Лема керте латтача шоллагIча участка коллективана. ШоллагIа яр — вокхагIвола прораб Шандрыгин Николай Денисович керте латтача кхоалагIча гIишлон участка коллективана. Цу участкашка яхье хьалха латташ хилара белгалъьнна я Багаев Исраьила, Евлоев Заирес, Мамиев Iарбе, Паньков Евгение кулгадеча бетонщикий, слесарий, плотникий бригадий коллективаш. Цхьаькха смене дIахьийташ цар шоай норма 130—140 процент кхоачаш ца еш. Брак йоацаш бу цар болх.

В. КОСТОЕВ.

ТХА ДОШ — 60 ЦЕНТНЕР

Цхьайтталагiча пятилетка шоллагIа шу толаме чакхдаьккхар тха Назрановски района «40 лет Октября» яхача совхоза механизатораша. Планал совгIа паччахьалкхенга дахкад 1100 тонн алат, 525 тонн шекара свеклаш. Къаьстта бокка толам баьккхаб тха кхаш лелаераша хлата лаьрхIа хьаннIаш хьалкхеш.

Из культура чуийцай оаха 1978 гектара тIара. Ерригa совхоз хьайцача планегIа оаха йоагIараш 26 центнер йолаш хIара гектара тIара 30,1 центнер яьккхай. ХIаьта къаьстта бокка толам баьккхаб са звеноно социалистически яхь лелаеш йолча Кодзоев Баьхьудина кулгалдеш йолча звенос. ДIадахача шера 202 гектара тIа хьалкхеьар цо хьажкIаш. ХIаьта тха совхоза звеношта юкъе яржача яхье хьалхара моттиг а яьккхар, хIара гектара тIара 70 центнер фуаль-ка хьажкIаш а яьха. Са звеной вIаштIехьдаьлар шоллагIа моттиг яьккха. Аз а са звеной член волча Гараков Махьмада а хьалхекьар 236 гектар хьажкIаш. Оаха хIара гектара тIара 58 центнер яьккхар. Дикен шоай, ханнахьен чакхдаьккхадар тха звенос деррига балхаш. ДегагIацар хIаьта хулаш йола кепа. Баьхьудина звенос моараш сенне тха кхай тIара а дукха хьажкIаш яле еза ар оаха царна дечча Iуналга хьенача. Тха хьувкъем лохагIа хилар дIайийна хьажкIаш ГТ-180 яхача румынски селенцах ялерах. Цу фух ераш эггара хьалха дIайийнаар оаха, хIаьта хоэш децар уж фу хьувкъем мишта луш я. Вешта аьлча, дика хьувкъеш хьажкIаш хиннацар уж.

ДIадахача шера бIаьсти хеоттам геттара во а этта дIаю вIаштIехьа ца доалаш дикка тIаьхьаьлар тха хьажкIаш. Цу фух йола хьажкIаш сихагIа кхачаш а аьнна хеташ дIайийнаар оаха уж. Царце цхьана 50 гектара тIа КСК-360 яхача фух ераш дIайийнаар оаха, хIаьта гурехьа чу а нийцар хIара гектара тIара 70 центнер е йовкхаш.

Тха звенона доккха новкъостал дир къахьегама дисциплина дика йолаш болча механизатораша Кулбужев Руслана, Точиев Мовлатгире, Манкиев Жебраьила, кхыбараша.

Индустриальни хьисапе кхию тха звенос хьажкIаш. Эггара хьалха цу хьисапе тха совхоза хьажкIаш дIаюош специалисташа йоакхар бIаьсти технологи телха а ца еш лерттIа уж дIайийча гурралца кхы цхьаккха царна хIама де дезац. Практико хьахьмхадiз мишта доацилга. Тха лаьтта догIа дийлхачул тIехьагIа геттара чIоагIа докъе а дале дIаотт, цул тIехьагIа фо тIенхачац дегIайоагIаве хIамашта. Из кIаьдара а зене йолча садоенкача хIамашта дукхьала а дукха балхаш де деза. Иштта, 10—15 сантиметр лакхьеннача хьажкIашта 2, 4-Д яха аминни туз а тохаш химически оасар де деза, чIоагIа догIа массаза долза лаьтта кIаьддеш культиваци ечиза еза.

Кодзоев Баьхьудинен сонен санна из беркате культура езаенна дукха механизатораш ба тха совхозе. ХIаьта тхона шиннена юкъера яхь тIа-тIа чIоагIагIа ержаш йоагIа. 1980 шера хIара гектара тIара 50 центнер фуальна хьажкIаш е яьха хьалале яьккхар Кодзоева, хIаьта лурчогIа хьалхара моттиг сона хьожейнр, цу шере аз хIара гектара тIара 54,9 центнер яьккхар, вай лакха ма аллара, соахка юкъ а хьалхара моттиг Баьхьудина яьккхар. Укх шера кхы а дикагIа тхоай кхашкара хьажкIаш «хьувкъем хьожаргда тхо. ХIанз техника кийчъеш, дIадувргдола фу вIаштIехьдоаккхаш, кхашка минеральни органически удобренеш дIахкухьаш, бIаьстан балхаш дикен сихен чакхдахара изы тIе эшараш деш бе тха механизатораш.

КПСС ЦК ноябрьски (1982 ш.) Пленумо тIайийца Кхачан программа толаме кхочашъяра тхоай доттагIчун Кодзоев Баьхьудина звено социалистически яхье а хьехаш сай а новкъоста Гараков Махьмада а цIерагIа аз дош лу укх шера 200 гектара тIе хьажкIаш хьалкхе а гектара тIара 60 центнер фуальна хьажкIаш чуяь а. Из да мехка Кхачан программа кхочашъеча тха звенос юкъехьоргдола дакъа.

Ю. ГЕЛИСХАНОВ.

Назрановски района «40 лет Октября» яхача совхоза звеньевой.

ГIулакхах дог а лазаш

Тха совхоз баьцадаараш кхеееш я. Оаха кхею наршаш, помидораш, кабуц, хохаш, морковь, кхыйола баьцадаарий культураш. Цар хьувкъам дика хилар тийша да хаоттамаш. Цхьабакъда, тха совхоза къахьегамхой Iомабеннаб моллагIча хаоттама хьалашка хьувкъам дика болаш баьцадаараш кхеде. Цунах къаьгга тешал деш да дIадаха шу. «Чечено-ингушплодоовощхоз» яхача объединенена чубоагIача совхозашта юкъе дукха боахамаш пан дIадахача шера шоашта хьалхашка лаьтта декхараш кхоачашдеш. Царех цаI я тха совхоз. План 9320 тонн йолаш оаха даьхар 9880 тонн баьцадаараш.

Мишта вIаштIехьдаьлар тха из? МалагIаш я толам баккхара къайленаш?

Керттера дар да тха болхлой дика къахьегаш хилар. Цар хIара сахьатах бизза пайда ийбар ерригача коллектива декхар хIаране шийдекхар а лоархIаш къахьегар.

Баьцадаараш леладеча бригадашта юкъе яржача социалистически яхье хьалхара моттигаш яьхар № 2 йолча Захаров Николая а № 8 йолча Гарафонова Золе а кулгалдеча коллективаша. Цар ханал хьалхе кхоачашйир цхьайтталагIча пятилетка шии шера планаш социалистически декхараши.

ХIанз во я аьнна вли йиш йолаш цхьаккха а бригада яц тха совхозе. ХIара коллектив шоай балхах дог дазаш, шоай декхар бехктокхаме хеташ къахьегача пахах латт. Иштта барт тайна коллективаш вIашагIйохка тхона карагIдаьлар, дукхагIча даькъе, царна кулгалде шоай болх дика боезаш, из нийса бригадилелабе ховш бола бригадираш кулгалде оттабарах. ХIанз боахаме цхьаккха бригадир вац лаккера е юкъера лаьрххIа дешар дийна воацаш, цудухьа царна хов агротехнико дIа ма деххара ханнахьен дикен деррига кхашкара балхаш чакхдаха.

Масала, дIадахача шера чIоагIа догIаш делхарах дукха оасар тIадаьлар кхашна. Цхьабакъда, из дIадоаккхаш хайра халонаш да езаш хилазар тха болхлой. Тха боахаме дIадийна баьцадаараш оасар доацаш, цIена тIадаьлар. МалагIа и цун къайле? Ерригa а къайле — оаха тхоай ахашка ханнахье боагIача боарамагIа гербицидаш товсар. ХIаьта из дика вIаштIехьдаргдацар из болх лерттIа чакхбаккха ховш бола специалисташи болхлойи хиннабецаре.

Ерригa а бригадаш шоай специализаци йолаш я тха. ХIара коллективо лаьрххIа цхьа культура кхею.

Из чIоагIа пайдане гIулакх да. Массаза а цхьа культура кхееш хилча болхлошта дикагIа йовз из, дикагIа хов цун хьувкъам лакхбара эшар фуд, кIоаргла из кхеяра йола наьха опыт.

Ховш ма хиллара, баьцадаарий культураш кхееш дукха кулг-кара балхаш де дезаш хул. ХIаьта уж кхоачашде дукха нах а эш. Цу хьанкхехьа хьалхашка отт цхьа проблема — болхлой надраш ца тоъар. Из проблема дIаяккхара лоархIаме пикъ ба кулг-кара деча балхашта ма йотта механизаци яр. Баьцадаараш леладеча боахамашта тахан хьалхашка латтача керттерча декхарех цаI да из. Цудухьа цу деша бокха теркам тIабохийт оаха. Цу гIулакха лаьрххIа, тха директора Хаперский Виктор Петровича инициативах, соахка апрель бетта декъ оаха тхоай балха юкъейоалаьяй керда форма — массазара болх беш йола производственни совещани. Цунна чубоагIа кулгалхой, специалисташ, дикагIбола болхлой. Цига оаха цуьц пайда эцанза йолча торонех, уж чехкагIа балха юкъейоалаяра де дезарех, Iомаю вай мехка баьцадаараш кхедара специализаци йолча боахамашка Iоаль дикагIйола опыт. Нагахьа санна тха хьалашка из опыт балха юкъейоалае мегаргйолаш яле совещане сопам бу из опыт кIоарга Iомаяра цига шоай специалисташ бахийта, хьана.

ДIадахача шера морковь дIайийнача кхай тIа оаха тайсар гербицидаш. Из кердалар балха юкъедоаладарах дика пайда баьлар боахама. Цу кхай тIа оаха дIатайсача гербицидий мах 2279 сом бар, хIаьта дуккьал цкъа оасар деш хилча а 4605 сом зе хулар совхоза. Гербицидаш товсар бахьан долаш 2326 сома пайда хилар боахама дукхьал цу цхьан культурах. Вешта аьлча, оасар де ца дезаш мукъадаьлар тхо.

ХIанзалца чуйца баьцадаараш лаьцкашка чу а дехкаш дIакхахьийтад оаха потребителашка. ХIаьта яьпкаш мацнаш тIа тIайотта а Iояха а, пакъа-дале, болхлой эш, шоллагIа-дале, хала а да. Цудухьа, укх шера хьувкъам чуэцаш оаха лаьрхIад яьпкаш дIа а лакка баьцадаараш контейнерашка хьагулде. Цо торо хулийтаргья хьувкъам чуэцача хана дукхагIдолча балхашта механизаци е. ХIаьта, боахама цох хьабоалаш бола пайда бокхагIа а хургба.

Цу тайпара масалаш кхы а дукхха доаладе йиш яр са. Боахама пайда а луш дукха керладараш балха юкъедоаладаьл тха совхозе укх тIеххьарча хана.

Из деррига а кхоачашде вIаштIехьдаргдацар нагахьа санна тха кулгалхой, специалисташ, болхлой массава а цхьатарра шоай балхах дог лазаш, хьехулаш дар дукхагIа хилийтара уйла еш ца хилча. Цудухьа, дег тIара кьоабал а еш тIайийцар тха къахьегамхоша КПСС ЦК ноябрьски (1982 ш.) Пленума решенеш, цига КПСС ЦК Генеральни секретара новкъоста Ю. В. Андропова даь къамаьл.

Новкъоста Ю. В. Андропова Пленуме къамаьл деш аьлар: «План кхоачашъяр цо ше доацача даькъах тийша долга хIара къахьегамхочо кхетадар, вай дикагIа, кьа ме хьега дикагIа дахаргхиларах доле чоалхане доаца бакъдар массане а кхетадар эшаш я да». Нийсса аьнна дешаш да уж! Вай къахьегарга хьежжа дикагIа хургья вай кхоаве, дукхагIа хургда вайга рузкъа. Из бакъдар кхетаде безам боапичунна, шийна тIадилла декхар бехктокхаме а дегаш кхоачаш ца деча, къахьегама дисциплина телхаярашта моттиг яц тха коллектива юкъе.

Тха совхозе а бар къахьегама дисциплина телхаераш, шоаш а лерттIа болх хьа ца барал совгIа новкъостий болх а юхатеттараш. Иштта, вочa рагIорахьара белгалваьннавар шофер Медведев Александр Дукхказа гучаваьлар из балха тIа къаракъ мелла волаш шийна дагадехача цхьаккха бахьан а доацаш балха хьа ца воагIаш вусар. Цкъа мо дукхаза дийхар цунгара коллективо балха къаракъ ма мела, хьай новкъостей гIулакхаш юха ма тетта, яхаш. Бакъда, кхета ца ваьлар Медведев. Цудухьа, къахьегама низкда тIа балха дисциплина телхаярах йола статья дIа а язъеш балхара дIаваьккхар оаха из. ХIаьта, иштта «тIехьале» йолаш вола саг кхыча моттиге атта балха дIаэцаргвац. хIана аьлча во болхлой цхьаниена а эшац.

ХIанз тха совхоза къахьегамхой хургбоча хьувкъама лард йоллаш ба. Доккха декхар латт тха баьцадаараш леладерашта хьалхашка укх шера. ПланагIа 9900 тонн баьцадаараш даха декхарийла да тхо. ХIаьта из декхар оахош кхоачашдергхиларах тешаш а да. ХIанзале деррагача кхашка удобренеш дIатайса баьнниб совхоза механизатораш. ДIаде шортта дикагIйола фу да. Тове соар тоа а еш, даьтта а хьакха нийчъаь дIаоттаьй дукхагIйола техника.

З. ВОЛОХОВА,

Сунженски района «Ассиновский» совхоза профкома председатель.

Низ кхобергбац

ВорхI звено яр тха совхозе коартолаш лелаеш. Царна юкъе яржача социалистически яхье хьалхара моттиг яьккхай аз кулгалдечо. 80 гектарах хIаране тIара планагIа яха йоагIараш 115 центнер йолаш чуийцар 173 центнер. ХIаьта шоллагIа моттиг яьккхар хIара гектара тIара 159 центнер яьккхача Итаэов Исраьила, гектара тIара 134 центнер коартолаш яьхар Евлоев Ахьмада кулгалдеча звенос.

Бакъдар аьлча, цIенхаштта къахьега дийзар тха массане а. ХIаьта къахьегарга хьежжа мара хилац хьувкъам а. Коартолаш дIаера хьакъоастадир тхона ва бола влат тIаднина лаьтта. Гуранха аьха а аьха Iодиллар из. Цул тIехьагIа хIара гектара нйс центнер кхоачийташ азотнии, фосфорнии, калийнии удобренеш тайса хьаьндаьча лаьтта планировка а яь гребневи хьисапе дIаера харшаш даьхар, коартолаш дIаювча хана кхы цIаьнха нитроаммофос яхача удобренех кхокха центнер а тоссаш хьаьндир лаьтта. Къаьстта дукха балхаш дир оаха дIахо йодача хана зене йолча хIамашта дукхьала химически обработка еш. Цахаддаш латтача йоачаша дегIахувла оасар дIадоаккхаш коартолий мугIарашта юкъе культиваци еш, холлорадски чоапилг дIайоаккхаш. Уж балхаш дача соца дакъа лоацаш вар Измайлов Руслан. Цхьан дийнахьа тIера ца довлаш довл дир оаха тхоай коартолашта. БелгаллдакхадоагIа, Iарама хьалеша чIоагIа дукхьале ярах дукхагIа моллаш етта, культиваци е, кхыдола балхаш де дезача тхо. Этта хилар. Цу калонех бIу кьожабаь тIехьашка валаизар со а Руслан а. Оаха санна хьинар ца кходеш къахьийтар шоай кхашка Итаэов Исраьила, Евлоев Ахьмада кхыча механизаторий звеноша. ХIаьта шоай декхараш толаме кхоачадир цар а.

Укх шера а 600 гектара тIа хьалкхеергья тха совхоза механизатораша коартолаш. Уж дIаювргйола лаьтта аьха а аьха Iодиллад. ХIанз укх деношка хIара гектара 14 центнер а кхоачийташ минеральни удобренеш а тайса хьаьндергда, оаха из, дика чаккдоахаргда кхы тIа де деза деррига балхаш. ХIаьта цу гIулакха мел эшараш тхоа долаш а да. Кийчъяьй тракторащ, сеялкаш, дIадувргдола фу. Укх шера а «Волжанка» хургьа тха кхашка. Аз а са новкъоста Измайлов Руслана а социалистически яхье бех Евлоев Ахьмади цуй новкъост Татриев Махьмади. 80 гектара тIа хьалкхеергья оаха коартолаш.

УГУРЧИЕВ Iалархан,

Назрановски района «Экажевский» совхоза звеньевой, Нохч-ГIалгIай АССР заслуженни механизатор.

ДОШЛОЛ ДЕХЬАРА

БОЛГАРИ. Энергоресурсаш кхояр — БКП XII съездо белгалбаьча халкъа бовхама интенсификаце нагахъа цхьа дакъа да. Цунца дувзаденна чӀоагӀа лоархӀам беш леладу укказа энерге традиционни доцуча тайпанех: мальхан йовхалах, мехах, латтан кӀалхара хьалъухуча дӀайхача хих пайда эцарга.

ХӀаналехьа а республикие болх беш я мальха йовхалах пайда эцаш йола 100 установка. Уж болх беш я предприятешка, спортивни сооруженешка. ӀаьрикаЧа форда йистошкарча курорташка. ТӀехь-тӀехьагӀа сихагӀа хьалъю мальха коллекторащ. Карарча пятилеткагӀа цар еррига площадь 30 эзар квадратни метрал тӀехьаьннайл.

СУРТА ТӀА: Плевенерча тракторащ еча заводе мальха установкана монтаж еча.

БТА—ТАСС сурт.

Военни обозревателя заметкаш

«ПЕРШИНГ-2» — ЭГГАРА ХЬАЛХА ТОХАЧА ГЕРЗА КХЕРАМЕ ДАКЪА

ТАСС корреспондента хаттараща жопаш телаца хана СССР оборона министра Д. Ф. Устинова белгалдаьккхар, 600 керда тарга американски юкъерча гаьналга йолха ядерни ракеташ Малхбузен Европе оттадрах йола НАТО план чакхъяьккхаро Советски Союзе социалистически содружества вокх мехкаштен кхераме хургдолча оагӀорахьа хувцаргдар хьал, аьнна.

Советски доазошта тарга йоалаь уж ракеташ соначагӀа ЮтӀакхетаргья американски континенте латтача США стратегически ядерни арсенала. Вешта, деш дола къамаьл-м ях бӀаь ракети американски стратегически потенциали цхьа моллагӀча тайпара арифметически вӀашкатохара хьакъехьа мичад. стратегически хьал ВӀашагӀкхийттача Штаташта аьттув болча оагӀорахьа хувцара хьакъехьа ма дий.

«США герзашцара ницаш хьалдарах йола директивни указанеш» яхача пентагоновски документага хьежача гуш да, юкъерча гаьналга йолха керда американски ракеташ эггара хьалха СССР пачхьалкхени тӀема управлени органашта, хӀьанштта континенташа юкъе кхуссача советски баллистически ракеташтен кхыча стратегически объекташтен тӀахьожаьь хургьи. ХӀьта «Першинг-2» яхача ракето гӀетта йодаш еррига а ях минут гаргга мара ха мича йоаккх, тӀаккха, агрессоро деча лоархӀамегӀа, царна юха дукьала хӀама тоха хала хургда.

«Першинг-2», цун тӀема-технически маӀанга диллача, кхы тайпа, из керда герз европейски континентера хьал чӀоагӀа хувцаш йола фактор а я, дӀаоттадеш дола гӀуллакхаш доахкаш а я. Дагадохийтаргда вай уж.

«Першинг-2» яха ракетни комплекс 740 километр гаьна йодача «Першинг-1А» яхача тактически комплекса латтан тӀарча оборудованех ма могга дукхагӀа пайда эцаргхилар теркал а деш кийчъяь я. Цхьабакъда, цийн хьалхагӀа хинначул дилаца эргаяьнна хургьи из ракета гаьна яхаргеи цун ядерну низаген диллача, хӀьанма дарра аьтта, ядерни ракетий кердача позахала образец а хургьи. «Першинг-2» аьнна цӀи дӀалха керда баллистически ракета 70-гӀа шераш доладеннача юкъхье кассетни тӀема дакъа цунах дӀахеттача хана а тӀехьа хьас йолальяр. ХӀьта 1977 шера топографически привязка йолен хьежаюи керда къаьстта автоматизированни системаш яьначули цхьа ха

лыьнча гӀолла героа низашта юкъейоалаьчули тӀехьагӀа вӀаштӀехьдаьннад ракетни комплекса тӀема низ боккха бе а тӀом беча хана цуй мобильности оперативности чӀоагӀье а.

ГӀетта йодаш бухеопцаш дӀакховчача хана тӀахьожадара радиолокационни системаца кийчдаь дикагӀа дола керда тӀема дакъа а долаш 1977—1978 шерашка «Першинг-2» яха ракета кхувсаш даьча тохкамаша хьакъехкар, хьожальча моттига кийсагӀа кхетарга диллача, из иттаза хӀана из аьнна дикагӀа хилар. Нагахьа санна «Першингал-2» хьалхагӀа хиначуа ракетий тӀема дакъа цоллагӀча лагӀацара хьакъаьстакул тӀехьагӀа баллистически троекторегӀа ше хьожальчахьа дӀахойдаш иле, кердача ракетах доалла цуй тӀема лакъа троекторе тӀехьарча участке кхачача (массехк итташ километраш лакхера) кхета дезача тӀахьожаду цуй траектори нийсъеча лаьрхӀа йолча радиолокационни системо.

«Першинг» яхача ракетни комплекса хьалхагӀа хиина еррига образецаш эргайоахаш тоаль яьначули цуй геттара керда компонентан кийчъяльчули тӀехьагӀа Малхбузен Европерча НАТО «евростратегически низашта» юкъейоагӀаргья тактико-технически хьокхамаш Ӏалаьмате лакха долаш йола юкъерча гаьналга йода хӀанзарча тайпара ядерни ракета. «Першинг-2» 2500 километр гаьна йода, ядерни заряда низа — 0,08 Мт, нийса кхетар — 20—40 метрал гаьна ца йоалаш.

1979 шу доладеннача юкъхье а тӀехьа «Першинг-2» яхача ракетий хьалхара партий хьас аьнна 360 миллион доллара закаа делор Пентагоно «Мартин Марийэтта» яхача корпорацега. ХӀьта беррига а лаьрхӀача кийчъеш йолча ракетни комплекса мах 1,6 миллиард долларца лоархӀаш ба. Американски кенайоазон тӀа арадийнача ховмегӀа хӀанале а массехк экспериментальни тохкам баьб ядерни зарядаш а йолаш долча тӀема доакьошта. ХӀьта уж кийчде аьнна хӀанале а распоряжени дӀаеннай.

«Першинг-2» яха ракеташ цхьатарра Европерча США сухопутни бӀун «Першинг» УР яхача 56-ча бригадага дӀалла лерхӀ. Керда ракеташ малхбузеневропейски мехкий оборонана лаьрхӀа я аьнна официально хьакхайкадаьдале а. Вашингтоно СССР Малхбузехьарча районашкарча эггара лоархӀамегӀарча стратегически объекташта етта лерхӀ уж, цу

тайпнгаръ нагахьа санна Советски Союзе США агрессена духьала юха хӀама тохе, цуй торонаш геттара лохье датахьа.

Океанал дехьарча стратегий из «доглоахийла» кхетадеш ма дарра ейна я, СССР объекташта хьожаргӀайтта йоагӀа американски «Першингаш» советски локатораща хоенначул тӀехьагӀа кхы ха-минот йоацаш юхаетто йолалургья хӀамаш. Агрессоро тӀабенача тӀема духьала кхы тайпа альтернатива хила йиш а яц.

Ала доагӀа, цийн керттерча доакъоех пал «Першинг-2» яха ракеташ а йолаш долча «евростратегически героа» яхача Советски Союзан вокх социалистически мехкаштен бена кхерам Ӏеш па хилар а. Цар бокъонца кхерам бахьаргба евроракеташта хӀанале а стартови позицеш кийчъеш доахкача Малхбузен Европа мехкашта а.

Маршала Д. Ф. Устинна белгал ма даьккхара, керда американски ракеташ СС-20 яхача советски ракеташта духьала етта а малхбузеневропейски мехкий оборонана а лаьрхӀа я яхаш вашингтонски администраце официальни наха хьакхайкадераш бокъонца нах Ӏехабе гӀертилга да. «Нагахьа санна керда американски ракеташ ярже. Малхбузен Европа кхерамале чӀоагӀагӀа хургьяц, — белгалдаьккхар СССР оборона министра. — Кхыча бесса, ядерни кхерам чӀоагӀагӀа хургба Европана. 2500 километр гаьна йолхаш йола американски ракеташ — эггара хьалха тохаш йола хӀама тоха героа — Европе беча ядерни тӀема лаьрхӀа я».

ХӀанзарча тайпарча юкъерча гаьналга йолхача ядерни ракетий керда ноахал хьадарча американски тӀема кхерам боккхагӀа хургба Европа меттел, кхыча континентий а халкъашта. Цунна, белгала аьлча, къаьгга тешал ду США-чен Израилаш юкъе «цхьана гӀуллакхаш леладарах» йолча меморандума юкъеелача къайлагӀарча положене Вашингтона гегемонистски политикана тӀехьадовла ца тугача цхьадолча Ӏарбий мехкашта юкъарчал доацаш бола кхерам тӀатассарди ядерни шантаж леларан ВӀашагӀкхийттача Штатеша пайда эца йиш йолаш йола американски «Першингаш-2-н» ядерни боеголовкаш а йоахкаш йола тхьамаш тӀара ракеташ израильски территоре тӀа оттаяр мегийташ хилар.

Василий МОРОЗОВ. (АПН).

ДЕШАРХОЙ КЪАХЬЕГА ӀОМАБАРА — ДУКХАГӀА ТЕРКО

Вай мехка Кхачан программа кхоачашъеча промышленноста тайп-тайпарча отраслаша юкъедахьа деза дакъа белгалдаьккхад КПСС ЦК майски (1982 ш.) Пленума, хӀьта. Кхачан программа кхоачашъеча даькъе динна моттиг дӀалоацаш я халкъа образоване органаш а.

Укх тӀехьарча хана дикка хувцамаш хиннад Малгобексхи района школашка дешархой теркам къахьегама тӀаозара а профориентаце болх дика дӀабахьара а даькъе. Хувцаеннай къахьегама урокаш хьехача хьехархой состав а дешархошта къахьегама кхетам балара дикал а.

Района школашка ца шоайтта кхайтта къахьегама урокаш хьехаш вола хьехархо, хӀьта, царех кхойтта лакхара образовани йолаш ва. вожаш чакхъяккхаьа лакхера а юкъера а образовани йолаш ба, цхьабараш техчически училищеш чакхъяьха а тайп-тайпарча къахьегама коллективашка болх баь нокха опыт йолаш а ба.

МагӀалбиерча халкъа образоване отдела Грознерча педагогически института квалификацировании бола къахьегама урок хьеха хьехархой нийчбеза индустриально-педагогически факультете деша хьежабу выпускникаш.

КӀелига бац района школашка шоай гӀулакх хоаш боли, дезаш бола. берий теркам къахьегама тӀа а озаш, из царна безабалийта хоаш бола хьехархой. Царех ба № 1 йолча школа хьехархой В. Г. Науменко, Л. Ф. Короткова, № 6 йолча школа хьехархой Ю. М. Бабец, М. И. Гетагозова, № 5 йолча школа хьехархо А. М. Хамхоев, кхыбараш.

Дикка дегӀайоагӀаш чӀоагӀлуш латт школай материально-технически база. Масала, кийлагӀча, иттагӀча классашка дешаш дола бераш «Малгобекнефть» НГДУ РМЦ-с Ӏомадеш да токарни гӀулакх, цар хьехархо а хиннна дӀаэттва инженер вола В. А. Полуяктов. Иштта, «Алханчуртский», «Ачалуки» яхача винсовхозаша № 3, № 17 йолча школашта гӀо ду кабинеташ сельхозмашинаш хьехаргйолаш кийчъе.

Цхьабакъда, белгалдаханза дардоаццаш да дешархошта къахьегама кхетам балара балха хӀанз а кийелуш дола кхоачамбоацараш. ХӀана а тха дог Ӏабаш дика яц школашка дешархошта къахьегама кхетам бала а профориентаци болх дӀабахьа а торо хулийташ йола материальни база. Иштта, Вознесенски гайчакхйоахача завода (директор Максимов) УБР (начальник Темираев) оагӀорахьара хила деза дола гӀо доацаш я №№ 3, 20 йола школаш. Цунца дувзаденна кийчъянна я цу школашка автоклассаш, цулухьа дешархой торо яц школашка йоаккхача хана автогӀулакх карадерзаде.

Масала, №№ 18, 20 йолча школашка мастерскешка эшаш я тайп-тайпара лоархӀам бола станокаш, тоьаш яц швейни машинкаш, йолаш йолчарна эш оатхалаш. ХӀанз гороно уж проблемаш ювцаш а дӀаяха а дага я.

Шерагара - шерага дукхагӀа хул юкъера школа чакхъяккхара тешал деча аттестана цхьацца специальность карагерзальй аьнна удостоверенеш хьаацаш бола дешархой. 1979 шера №№ 5, 7, 12, 14 йолча юкъерча школе 115 дешархочо кардерзальй тракториста гоьзал, № 11 йолча юкъерча школа кхойтта дешархочо карайэрзайир операторий гоьзал. иштта кхыдараш.

Лакхе белгалъяьккхача специальностел соагӀа 1980 шера выпускникаша карайэрзайир токара, кхалльха барекъа тегара шевлий гоьзалаш. № 19 йолча школа 46 дешархочо чакхъяьхар комсаш кхеяра бетта йола курсаш. цу хьакъехьа дика гӀо дир школана «Сагопшинский» яхача винсовхоза специалисташа. Иштта дукха специалисташ кийчбир школашка соахьа а. Белгалдаккха деза, укх шера тайп-тайпара специальностош карадерзаш бола выпускникаш хьалха хийнарел дукха дукхагӀа хилар. Вахар цхьан метте латташ дац, цо хьалхашка уоттаю керда проблемаш. Масала, царех цхьа проблема я, специальносташ карайерзадь бола выпускникаш балха дӀаниесбар. Школашка шеваь гоьзал карайерзадь бола мехкарий балха дӀаниесбе низ болаш йий-те район? Царех массехк саг мара балха оттац, хӀана аьлча, царна массарна болх бе моттиг яц районе. Цо хьахьокх шевлий гоьзал селлара дукхача дешархошта Ӏомае ца езаш хилар. ТӀаккха фу де деза? Охха юкъедоаладир комсаш леларр гӀулакх Ӏомадергдолаш, цу гӀулакха оттайир 140 сахьат хьеха дезаш йола программа. Бакъда, массайолча школашка вӀаштӀехьдалац из гӀулакх дешархошта Ӏомаде, хӀана аьлча школашка хьеха меттел, специалисташ тоьаш бац винсовхозашка а. Цудухьа комсаш кхеяра гӀулакх №№ 11, 5, 13 йолча кхаь школе мара Ӏомадац. Цул совгӀа, винсовхезаш пайда беш яц из бахьан долаш алапи доха да, боахамий кулгалхой дукха сагота бац комсаш кхерийола болхлой кийчбар. Масала, «Луч» яхача, Г. Ахриева цӀерагӀча винсовхозаша гӀо - новкъостал дац юрта боахамца ювзаенна йола къахьегама урокаш №№ 10, 21 йолча школашка дикача боарам тӀа хилийта, уж школаш нийна тӀачӀоагӀаь йолаш а. Цу тайпара масалаш кхы а доаладе йиш яр. Школай, предприятей, совхозий кулгалхоцна дагa а баьнна цхьана отталуц дешархошта юкъе профориентаци ара аланаш, иштта, отталуц дешархой кузашка, техникумашка, училищашка деша хьожабара -планаш а. Цар деша хьожабеь выпускникаш специалисташ а хинна юхабоагӀаргбар предприятешка, совхозашка.

Белгалдаккха эзарех да, керттера чулоацам — дешархошта, совхозашкарча касирхошта — къахьегамах бола кхетам тулл йола собранеш, сайренаш, огонекаш чакхъяхара терко кӀезига еш хилар. Цу лостамагӀа болх барна белгальяпарех а алхха № 5 йола юкъерея № 24 йола бархӀшерен школаш. «Алханчуртский» яха виносовхо. Нийса хургдар аьнна хет тхона. юрта боахама болхлой Дикокха школьни цӀей а хиннна дӀаоттаре цу цӀейна юкъе дакъа леацаш а дешархошта шоай балхах дувцаш а совхозий специалисташ хуларе. Цхьанкха дича а дешархошта къахьегамах бола кхетам лулча юстара лоеттабе йиш яц дай-ноаной. Уж а школашка хьеха беза, дешархошта цхьана вӀашагӀехетараш чакхдаха деза.

Тха районе дика традицина хинна дӀаеттарех да дикагӀйолча тракториста, комсаш кхеяра, токара, швеяй цӀи леларя, цу профессеех дикагӀвар гучаваккхар дукхахулаш йола школьни а районий и конкурсаш. Укх шера № 5 йолча школе хилар комсаш кхеерийн трактористийн конкурс. Дика знанеш гойтарца белгалбаьлар Хамхоев Спартак, Хамхоев Мухьмад (№ 24 йола бархӀшера школа), Чаххкева Света, Льянова Хадижат, Султыгов Къурейш, Хамхоев Беслан (№ 3 йола школа), кхыбараш.

Юрта боахама профессеех йола профориентаци чакхйоахх саха къахьегама объединенешка гӀолла а. Духхьал укх шера дешархоща балхаш даьд 625 гектар комсаш лелайначa лаьтта, 1129 гектара тӀара гулдаьд 962,2 тонн баьцадараш. Дикка пайда баргбар къахьегама объединенеех нагахьа санна районе къахьегама а салаӀара а загераш ларе, культстанаш аларе, тӀаккха дешархошца бе йиш хургьяр идейно-хьехам балара болх, физкультуро - массоьй а увайдэна чӀоагӀъеш бола болх, дешархошта лаьрхӀа уйра хьалашхьадоре, цар деррига вахар къахьегамна тӀадерзадаь а къахьегамца саньердалуш а хургдар.

ХӀанз района школашка а отталуц Кхачан программа кхоачашъеча шоаш дергдар белгалдоаккхаш йола планаш, дӀахьош ба къахьегама коллективашца договараш яра болх, хотталуш латт республика училищашцара бувзамаш.

М. НАШХОЕВ. МагӀалбикка гороно инспектор.

КУЛГАЛХОЧУН СИЙ — КОЛЛЕКТИВА ТОЛАМ

Грознера № 92 йола аптека йоалл В. И. Ленина цӀерагӀча проспекте, города юкъе из хилярах дами а дукха нах чубоагӀа цу чу шоашта дарбане эцаш йола молха эца, с консультаци эца. ХӀьта, цкъа цу чу хиннар юхавадог доагӀаргдолаш болх бе, унахошта гӀулакх де гӀерташ хьайоагӀа аптека коллектив.

Аптека хьинар долча коллектива балхал кӀезигагӀа шина теркам тӀаозаш дац аптека керте латтача, даим а елаепна, ӀимерӀа йолча цу кхалсага вахар. Цо ший къахьегамца коллектива гойташ дола масал да ала деза аптека хӀара болхлочо гӀалат ца доалийташ ший гӀулакх дӀахьош хилар.

БархӀлагӀа шу да Сайта Чабихан цу аптека коллектива керте латта.

Аптека коллектив зӀаммига я ала йиш яц, цуя рецептурно-производственни, кийча молхаш йохкача, оптика яхача отделашка болх беш ва ткъаь кхойтта саг. Царех хӀароцар коллективах дог лаьаш, цун балха толамашта диза цийн дакъа юкъехьош хьавоагӀа. Из кхетадеш а да, из иштта деларе, аьттув баргбацар коллектива хӀара бетта шийн план кхоачаш а тӀехкхоачаш а е. Масала, чакхдаьннача юбилейни шера коллективо чӀоагӀо йир шера план дикка тӀехкхоачашье а зӀамига хинна а цаӀ латтьар доацаш наха гӀулакх де а.

Шоай доша кхоачаш а дир аптека болхлоша: шера план кхоачаш йир 112 процент. Цул совгӀа, аптекоуправлене чуйоагӀача аптекаша шоай социалистически декхараш кхоачашдара итот яйа Тангиева керте латтача коллектива соахьа шоллагӀа моттиг лькхар.

Из зӀамига толам бац. Из толам хьахул цхьа дезал санна йолча интернациональни коллектива барт. цхьоагӀо хиларах. Коллектив интернациональни хилара тешал деш да шоай аптека сий лакхдеш къахьегаш тайп-тайпарча къаьмий винаьш хилар. Масала, царех а эрсе Панкова Валентина, гӀалгӀа Дидигова ХӀажар, хӀире Хутяева Эмма, нохчо Магомаева Румиса, кхыбараш. КӀезига бац аптеке болх беча мехкарашта юкъе Тангиевас ше дукхача шерашка Ӏоаль балха говзал дӀаеннараш а. Масала, царех а кийчача молхай отдела заведующи ХӀ. Дидигова цуй заместитель Богатырева Лейла, кхыбараш.

Къаьстта аптека коллективо йоанхо еча гӀулакхех да тӀема доакъашхошта дика гӀулакх дар. Аптеке чувена царех саг сихха гӀулакх а дай эггара хьалха дӀавохийт, цул совгӀа, уж баха моттиг, цар тайпан цӀераш дӀалаьль книжка да аптеке. Царех цхьабарашта, кӀалбисарашта цӀагӀа дӀачукхуьь эшаш йола молхаш. Нагахьа санна царна эшаш йола молха аптеке ца нийслой, из кхо ди даладехьа лаха а лехе яхь.

Къахьегама дисциплина къаьстта а дика хила езаш я аптеке болх беча наьха. КПСС ЦК (1982 ш.) ноябрьски Пленум чакхъьинача деношка цун материалаш юкъаш а къаьстта дисциплина теркам тӀабохийташ а производственни собрани хилар аптека коллективa.

— Сат балха хьа ца воагӀаш е тӀехкахьа моттиг нийслац тха коллективе, — яхаш дувц Тангиевас, — е нийсъяла йиш йолаш а яц. — ХӀана аьлча, моллагӀча наьха санна доацаш, унахошта тха гӀулакх.

Из цӀаккха дийдеш яц аптеке заведующи а хӀара болхло а.

ХӀана, Ӏан хана, шелалах кхийтта а кхыдола а лазараш дукхагӀа хул наха, тӀаккха цунца дувзаденна болх дукхагӀа хул аптекарий. Бакъда, малла дукха нах бахьарах царех цаӀ шийке даьча тӀулакхах дог дьа доацаш дӀавахаь аьлча харц хургда.

Коллективо иштта дика къахьегар — цун кулгалхочун толам. ХӀьта, иштта хьаьнала къа а хьегаш дукхача шерашка хьайоагӀача Тангиева Сайта Чабихана балха лаккхара мах баьб: дукха ха йоацаш цунна еннай «Нохч - ГӀалгӀайчен унахцӀено лоралра заслуженни болхло» яха цӀи.

С. АРЧАКОВ.

Нохч - ГӀалгӀай АССР культура министерства республиканский Ӏилма - методически центра выставочни зале хьайийллай «СССР халкъий цхьан дезде» яха выставка. Цига дӀагӀо лаьццаш ба республикие дика бовзаш бола тайп-тайпарча моттигашка болх беш бола фотографаш.

Выставке хьагойташ да бархӀ фотографе даькха 80 сурт. Царех шеке да Нохч - ГӀалгӀайчен хозача Ӏаламах дакъа сурташ, республика хьинаре къахьегамхой гойташ, производстве хьалхалаттараш дувцаш. ТӀема а къахьегама а детерайн лаьца дувцаш дола сурташ. Белгала за — Е. Меграбова «КӀалхарьяьккхи бурова», З. Багаева «Бурова». Авторий Ӏалаьмате дика вӀаштӀехьдаьннад буруадеттарий атта боаца хьахьегам хьахьоаца, цига болх беш бола нах бокъонца бола ньахьегамхой болга гучадаккха. Кхалсага хозал, дикал гучайоаккхаш да В. Юнцерича «Кхалсага портрет». Нохч - ГӀалгӀайчен Ӏалам, цуь лоамаш хестадеш, шир хозал гойташ да В. Шадова «Лоамара Ӏам». Иштта, йоккхача говзалца даьккха да Л. Лещинкова «Верал» яха сурт а.

В. АВАДИЕВ.

ФОТОВЫСТАВКА

СИБАРЕГӀАРА ЭТНОГРАФЕ МУЗЕЙ

СибарегӀа дукха хана дена бахаш бола наьха культураи бытен Советски Союзе йоккхагӀьярех йола музей хьаеш латт Братске. «Ангарски юрт» аьнна цӀи тилла йола музей улл Братскерча салаӀара йолча таежни зоне, искусственни водохранилищана юкхе.

...Асфальта тӀара воаллаше а бӀаьшераш долаш ягӀача дийхка хьуна юкъе гӀолла массехк метр дӀагаьнаваьлча сибарегӀен исторе тайп-тайпара ханашка нийсвелча салпа хетаду. Теркам тӀаоз боккхача кхера: лакхехьарча палеолита ханашкарча вовзаш воацача художнико цу тӀа диллад сеь керта сурт. Из а кхы дукха Ангара йистошкара дуненна петроглифаш хьайийллай советски археолого, академика Алексей Окладникова. Цо деча тешалагӀа 20—30 эзар шу хьалха СибарегӀа хиннаб эггара хьалхарча художественни культура бокхха кхувра, Малхбузен Европерча палеолита искусства центра боарамал эшашагӀа а боацаш.

«Ангарски юрт» латт кхаь даькъех: эвенкийски, бурятски, эрсий.

Музее хьалый эвенки кӀаьнарча ханара стойбище. Экспозице хьахьекхача цӀагӀа лелаю а чарахьйла золаш а 300 соагӀа йолча хӀамах дукхагӀа дола дакъа реставраци ль подлинникаш я. ХӀьта вай деношка хьакхачаза яраш — копеш.

«Ангарски юрта» бурятски дакъа хӀанз хьаде доладаь мара даь. Эвенкаш санна боацаш къаьнарча хана дукхагӀча даькъе дӀа-юха лелаш доахаш леладеш хиннаб уж.

Владимир МОНАХОВ, АПН корреспондент.

Редактор Т. А. ТЕБОЕВ.

ТЕЛЕВИДЕНИ

13 ЯНВАРЬ
I ПРОГРАММА

8.00 — «Ха».
8.45 — «Мичад шу, хурмачаш!».
8.30 — «Хиа дехьавоолаш герраш хувни». Художественни фильм. 1-ра сери.
10.05 — Дуней хьалхарча конкурса лауреата В. Ересько концерт (фортепьяно).
11.15 — «Кердадараш».
14.30 — «Кердадараш».
14.40 — «Йицара хьесап — советски». Документальни фильмаш.
15.40 — «Эрсий кхаьнахо».
16.10 — Социалистически Къахьегама Турпалца, СССР Пачхьалкхьен преме лауреатца, «Красный пролетарий» завода строгальщикаца Н. Н. Мальцевца дешархой вӀашагӀкхетар.
16.50 — «ДӀалоах альтестий ансамбль». Фильм-концерт.
17.00 — «Шахматий школа». Болалучар класс.
17.50 — «Хий саьна дола илли» яхача фильм-концерта премьера.
18.00 — Мультипликационни фильмаш.
18.15 — Миллионий ленински университет.
18.45 — «Тахан дуней тӀа».
19.00 — «Фильм-концерт».
19.20 — «Вай детагӀлен низ». Даьха лоам КПСС ЦК члена, нарте Каракалпакски обкома хьалхарча секретаря К. К. Камалова, Москва города КПСС Дзержински района хьалхарча секретаря Н. Г. Комарова. ДӀаьхьошар — политически обозреватель В. П. Бекетов.
19.55 — «Хиа дехьавоолаш герраш хувни». Художественни фильм. 2-гӀа сери.
21.00 — «Ха».
21.35 — «Америкадаькх, латтал тухх». Телевизионни документальни фильм.
22.35 — «Тахан дуней тӀа».
22.50 — Балета артистий концерт.

II ПРОГРАММА

8.00 — Ӏуйранара гимнастика.
8.15 — Ӏилман - популярни фильм.
8.30 — Природоведени. Лай тӀара лараш.
8.50, 13.25 — Испански мотт.
9.20 — «Ӏилмаи ахлари». СССР Ӏилман академе Карельски филиал.
10.05 — «Мирзо Турсун-Заде поэзи».
10.40, 11.45 — Зоологи. 7 класс.
11.05 — «Вай беш».
11.35 — Ӏилман-популярни фильм.
12.10 — «Новкъост чаӀа саг». Ӏилман - популярни фильм.
12.30 — И. А. Некрасов. «Амина лицо». 7 класс.
12.55 — Советски пачхьалкхени бокъонаш лараш. 8 класс.
13.55 — «Вовзаш воацача автерах йола повесть». Субтитраша дола художественни фильм.
15.15 — «Кердадараш».
17.00 — «Халкъа депутатий Советашка» (нохчий меттала).
17.20 — Документальни фильм.
17.30 — «Вахара турпалаш — экране турпалаш». Киноповесть.
18.00 — «Нохч-ГӀалгӀайче гӀалла».
18.25 — «Нийсархо» (нохчий меттала).
18.50 — Коллективера моральни хьал. Анисимова цӀерагӀа НГНЗ.
19.20 — Концерт.
19.50 — Фильм-реклама.
20.00 — «Бийса даьхаза хийтпир шун, берий!».
20.15 — «Цхьана — барт тайна дезал».
20.40 — «Дийнача Ӏалама музей». Ӏилман-популярни фильм.
21.00 — «Ха».
21.35 — «Хьаь яхача телевизионни художественни фильма премьера.

14 ЯНВАРЬ
I ПРОГРАММА

8.00 — «Ха».
8.45 — «Музыкальташ». Бардий фольклорни коллективий выступлени.
9.15 — «Хиа дехьавоолаш герраш хувни». Художественни фильм. 2-гӀа сери.
10.30 — «Нале цӀерал гаьтрен».
11.20 — «Кердадараш».
14.30 — «Кердадараш».
14.30 — Документальни фильм.
15.20 — Ерригсоюзни дуней хьалхарча мехкарча конкурсий лауреата С. Слепокурова выступлени (баян).
15.50 — «Подмосковье. 1982-гӀа шу» яхача телевизионни документальни фильма премьера.
16.50 — Фаьаг бовча хьоамагӀа. «Буратинона хиина хӀамаш», 1-ра сери.
18.15 — «Кагирхой адресага».
18.45 — «Тахан дуней тӀа».
19.00 — «Си вахар кердалаьха» Ангелинай вахарах дола документальни фильм.
19.25 — «Лесная улица тӀара цӀа». Художественни фильм.
21.00 — «Ха».
21.35 — Хоккейх йола СССР чемпионат. «Крылья Советов» — ЦСКА. 2-гӀа а 3-гӀа периодаш.
22.45 — «Тахан дуней тӀа».
23.00 — «Доазол арахьарча эстрада эшарашн ритмаш».

II ПРОГРАММА

8.00 — Ӏуйранара гимнастика.
8.15 — Ӏилман-популярни фильм.
8.35, 9.35 — Географи. 8 класс.
9.05, 10.10 — Англиски мотт.
10.05 — Ӏилман-популярни фильм.
10.35, 11.40 — В. Г. Короленко. «Дети подземелья». 5 класс.
11.05 — Астрономи. Планеташ.
12.10 — Истори. Ленински «Искра».
12.40 — Музыка. 7 класс.
13.40 — «Возрождение замки искусство». Передача 5-гӀа.
14.20 — «Сийлахь-боккха Даьхен тӀом» яха киноэпопея. «Карпатийшкара Балканашкеи Венеи» яха фильм 13-гӀа.
15.15 — «Кердадараш».
17.00 — Кхачан программа — деррагача халкъа гӀулакх. Кинопрограмма.
18.00 — «Нохч-ГӀалгӀайче гӀалла».
18.20 — Киножурнал.
18.30 — «Хьайбаш леладар — ударни фронт». Довкан Ӏалкар дахар — бехктоххаме гӀуллакх да.
18.45 — Технически информаци.
18.55 — «Техника — кийчон мугӀара тӀа» (нохчий меттала).
19.25 — «Хьалхалаттар». Бурадеттарий бригадирах Г. Ф. Ремизовах йола телевизионни очерк.
19.40 — «Бийса даьхьала хийтпа шун, берий!».
19.55 — Гранаткина цӀерах дӀахьош йола футболах лоьаара дуней хьалхьашта юкъера кхувшбоагӀарий турнир. СССР хьалхара сборни — ФРГ сборни. 2-гӀа тайм.
20.35 — Хи тӀа бургацех лоьзара СССР чемпионат. «Динамо» (Тбилиси) — «Динамо» (Алма-Ата).
21.00 — «Ха».
21.35 — «Чаврлен». Телевизионни художественни фильм. 1—2 серии.

РАДИО

13 ЯНВАРЬ
I ПРОГРАММА

6.10 — Передачай программа (эрсий меттала).
6.45 — «Юрта вахар ва хьо» (гӀалгӀай меттала).
8.15 — «Грозненский рабочий», «Комсомольское племя» газетий обзор.
8.25 — «Сердало» газета обзор.
8.30 — Передачай программа (нохчий меттала).
8.35 — Передачай программа (гӀалгӀай меттала).
8.40 — «Дега лоӀамагӀа» яха радиожурнал (гӀалгӀай меттала).
11.15 — Коммунистех дола дувцараш. «Коллективе хьалхалаттараш» (нохчий меттала).
11.30 — «Дохка дар а зӀамига хар а кхиде» (нохчий меттала).
14.45 — Музыка (гӀалгӀай меттала).
15.15 — «Замая яхача ВИА концерт (нохчий меттала).
17.15 — Передачай программа. Хоттамах бола хоам (эрсий меттала).
17.18 — «ДогагӀай лазам» (эрсий меттала).
17.31 — Халкъа музыка (гӀалгӀай меттала).
18.00 — Керда хоамаш (эрсий меттала).
18.10 — Керда хоамаш (нохчий меттала).
18.20 — Керда хоамаш (гӀалгӀай меттала).
18.30 — Хоамаш.
18.40 — «УнахцӀено» яха радиожурнал (гӀалгӀай меттала).

II ПРОГРАММА

18.00 — А. Прокофьев. «Са хьамсара мохк, са Россия!». Литературно-музыкальни композици.
18.42 — Партех, Ленинах. Даьхенах дола илли (гӀалгӀай меттала).
19.20 — «ВӀашагӀкхетар». Д. Саурдаева дувцар (нохчий меттала).
19.30 — ДоттагӀлен концерт (нохчий меттала).
20.09 — Инструментальни музыка (нохчий меттала).
20.45 — С. Дишаев. Соната (нохчий меттала).

14 ЯНВАРЬ
I ПРОГРАММА

6.40 — Передачай программа (эрсий меттала).
6.45 — «Юртара Ӏуйренаш» (эрсий меттала).
8.15 — «Грозненский рабочий» газета обзор.
8.25 — «Ленинан некъ» газета обзор.
8.30 — Передачай программа (нохчий меттала).
8.35 — Передачай программа (гӀалгӀай меттала).
8.40 — Шерра яьржа производствени (эрсий меттала).
11.15 — «Девиз — хьинаре къахьегам». Корреспонденци (гӀалгӀай меттала).
11.30 — Музыка (гӀалгӀай меттала).
14.45 — «Дизаьарех билла гайбанаш». Беседа (нохчий меттала).
15.15 — «Литературни Нохч-ГӀалгӀайче» (гӀалгӀай меттала).
15.55 — Реклама.
17.15 — Передачай программа. Хоттамах бола хоам (эрсий меттала).
17.18 — «Къахьегама дисциплина — коллектива хьалхара хьекхам». Беседа (гӀалгӀай меттала).
17.31 — Концерт (гӀалгӀай меттала).
18.00 — Керда хоамаш (эрсий меттала).
18.10 — Керда хоамаш (нохчий меттала).
18.20 — Керда хоамаш (гӀалгӀай меттала).
18.30 — Хоамаш.
18.40 — «Белхлой вахар» яха радиогазета (нохчий меттала).

ХОАТТАМ

Тахан республике гӀоллеи Грознеи хувцалуш морхаш а йолаш, йоачан а йоацаш, малхбузехьара секунде 2—7 метр чӀоагӀа мух а хьекхаш хилеи фегара температура республике 0—5, Грозне 2—4 градус йовхал йолаш хилеи тарлу.

Кхоана хувцалуш морхаш а йолаш, йоачан а йоацаш, тайп-тайпарча оагӀонашкахьара секунде 3—7 метр чӀоагӀа мух а хьекхаш хилеи фегара температура бийсана —1 —9, дийнахьа —1 +4 градус йолаш хилеи тарлу.

Метеостанци.

ТХА АДРЕС: 364907, г. Грозный, Маяковске, ул. 92. Телефонаш: редактора — 2-45-57; редактора заместителя — 2-85-07; бехктокхама секретара — 2-84-68; отделий: партийни вахара — 2-54-04; промышленностен транспортен — 2-65-01; юрта боахама — 2-47-84; культура — 2-64-75; кехаташ — 2-56-87; корректорска — 2-89-86.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 2-45-57; заместителя редактора — 2-85-07; ответственного секретаря — 2-84-68; отделов: партийной жизни — 2-54-04; промышленности и транспорта — 2-65-01; сельского хозяйства — 2-47-84; культуры — 2-64-75; писем — 2-56-87; корректорской — 2-89-86.

Газет арадувл шинареи, ереи, шоаттен деношка

СФ05010 «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 187.